

Μαθητικές Κοινότητες Γυμνασίου-Λυκείου Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μαρτυρίες

από την περίοδο 1940-1944

Κόνιτσα, Οκτώβριος 2000

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μαθητικές Κοινότητες Γυμνασίου-Λυκείου Κόνιτσας

“Μαρτυρίες των κατοίκων
της επαρχίας Κόνιτσας
από την περίοδο 1940-1944”

«Αφιερωμένο με ευγνωμοσύνη
στους γονείς και δασκάλους μας»
Σύλλογος διδασκόντων Γυμνασίου Κόνιτσας

«Αφιερωμένο με σεβασμό
στους παπούδες και γιαγιάδες μας
ζητώντας την ευχή τους»

Μαθητικές Κοινότητες Γυμνασίου-Λυκείου Κόνιτσας

Κόνιτσα, Οκτώβριος 2000

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

- Το υλικό που δημοσιεύεται συγκεντρώθηκε από την κ. Ειρήνη Κ. Τρουμπούνη, Μαθηματικό Δ/ντρια του Γυμνασίου Κόνιτσας.
- Τα χειρόγραφα και οι πρώτες εκτυπώσεις διορθώθηκαν από τις φιλόλογους του σχολείου κυρίες, Ζουπανιώτου Ελένη, Ξένου Γεωργία, Παπαθεμιστοκλέους Φρειδερίκη, Πλακούτση Αναστασία και Χαϊδάκη Σταυρούλα.
- Διορθώθηκαν ορθογραφικά, συντακτικά και εκφραστικά λάθη όπου αυτό κρίθηκε απολύτως απαραίτητο. Κατά τα άλλα οι αφηγήσεις διατηρήθηκαν αναλλοίωτες.
- Η εργασία αυτή θα ήταν αδύνατον να ολοκληρωθεί χωρίς τη βοήθεια του συνόλου των διδασκόντων του Γυμνασίου Κόνιτσας.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Τά άπλᾶ καί άπέριττα μικρά κείμενα πού δημοσιεύονται σέ τοῦτο τό τεύχος, τά ἔχουν συντάξει μαθητές καί μαθήτριες τοῦ Γυμνασίου Κονίτσης. Ἐκούσαν ἀφηγήσεις ἀπό ἀνθρώπους τῆς γενιᾶς τοῦ '40 καί τίς κατέγραψαν. Καί μᾶς μεταφέρουν, ἔτσι, τόν ἄερα τῆς λεβεντιᾶς ἐκείνης τῆς ἀνεπανάληπτης καί μεγαλειώδους ἐποχῆς. Τότε, πού ἡ δόξα σκέπαζε τήν Ἑλλάδα τότε, πού μᾶς θαύμαζαν ὅλοι οἱ λαοί τῆς γῆς, ἀφοῦ ἡ Χώρα μας ἔδωσε στούς Συμμάχους τήν πρώτη καί βέβαιη ἐλπίδα τῆς νίκης ἐναντία στόν μέχρι τότε ἀήττητο "Ἄξονα" τότε, πού Λαός καί Στρατός ἀντιμετώπιζαν τήν ἀπρόκλητη ἐπίθεση τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας "μέ τό χαμόγελο στά χεῖλη" τότε, πού τό θρυλικό Ἑλληνικό "ΟΧΙ" γράφτηκε πάνω στά βουνά τῆς Πίνδου καί τῆς Βορείου Ἠπείρου, φέρνοντας τήν λευτεριά γιά λίγο –ἀλλοίμονο– στήν πολίτευση καί ἀλύτρωτη Βορειοηπειρωτική γῆ...

Γι' αὐτό κι' ἐδόξασα τόν Θεό, πού ἡ νέα γενιά, ἡ γενιά τοῦ 2000, ἡ μαθητική νεολαία τοῦ Γυμνασίου Κονίτσης, φέρνει στήν σκέψη καί στην καρδιά της τό ΘΑΥΜΑ τοῦ 1940. Δείχνει, ὅτι οἱ ρίζες της φτάνουν βαθιά καί παίρνουν ζωοπάροχους χυμούς ἀπό ἐκείνη τήν δόξα κι' ἀπό ἐκεῖνο τό ἥρωϊκό ΕΠΟΣ πού ἔγραψε ἡ Ἑλλάδα –καμάρι καί καύχημα γιά τούς Ἕλληνες, μά καί γιά ὅλους τούς τίμιους ἀνθρώπους, ὅπου γῆς, πού ἀγαποῦν τήν ἐλευθερία.

Μέσα ἀπό τήν καρδιά μου συγχαίρω ὅλα τα παιδιά τοῦ Γυμνασίου μας καί τά εὐλογῶ πατρικά. Πάντα τέτοιες χαρές νά μᾶς δίνουν καί τέτοιες ἀνατάσεις ἐθνικές. Τά εὐχαριστῶ δέ, γιατί μέ τούτη τήν ἐξοχη καί πρωτότυπη, θάλεγα, προσπάθειά τους διέσωσαν μνήμες, οἱ ὁποῖες, στό

διάβα του χρόνου, κινδυνεύουν σιγά-σιγά να χαθούν. Τέλος, όλοθερμα συγχαρητήρι ανήκουν και στην Γυμνασιάρχη, την κυρία Ειρήνη Τρουμπούνη, για την θαυμάσια πρωτοβουλία της να στρέψη τό ενδιαφέρον των μαθητών της σε μιά από τις λαμπρότερες σελίδες της Έθνικής μας Ιστορίας.

Στους σημερινούς, ειρηνικούς αλλά και ασυνάρτητους –ιδεολογικά– καιρούς, ή νέα γενιά μπορεί και πρέπει να επαναλαμβάνη –μέ άλλους τρόπους και μέ άλλες συνθήκες– την δόξα του Σαράντα. Για την Ελλάδα και για τόν κόσμο. Προσωπικά, τό περιμένω μέ βεβαιότητα. Και τό εύχομαι όλόψυχα. Παιδιά μου, ό Θεός νά σās εύλογη.

Έν τῷ Ἱερῷ Ἐπισκοπείῳ τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου 2000

Δοκ. Δουϊνονάκης, Πρωτοπρεσβ. Κωνίτσας
Δουϊνουπόλεως, Παρωναίας και Κονίτσης ΑΝΔΡΕΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Σκέψεις . . .

Κάθε χρόνο γιορτάζουμε το ηρωικό έπος του "40", το θαύμα των θαυμάτων της φυλής μας. Το έπος του Σαράντα ζει πάνω και πέρα από το χρόνο. Αιώνιο σύμβολο ψυχικού μεγαλείου, ενός λαού μοναδικού. Διδάσκει, εμπνέει, καθοδηγεί, βεβαιώνει για άλλη μια φορά πως ο ελληνισμός αποτελεί στη διαδοχή των αιώνων μια αδιάκοπη συνέχεια.

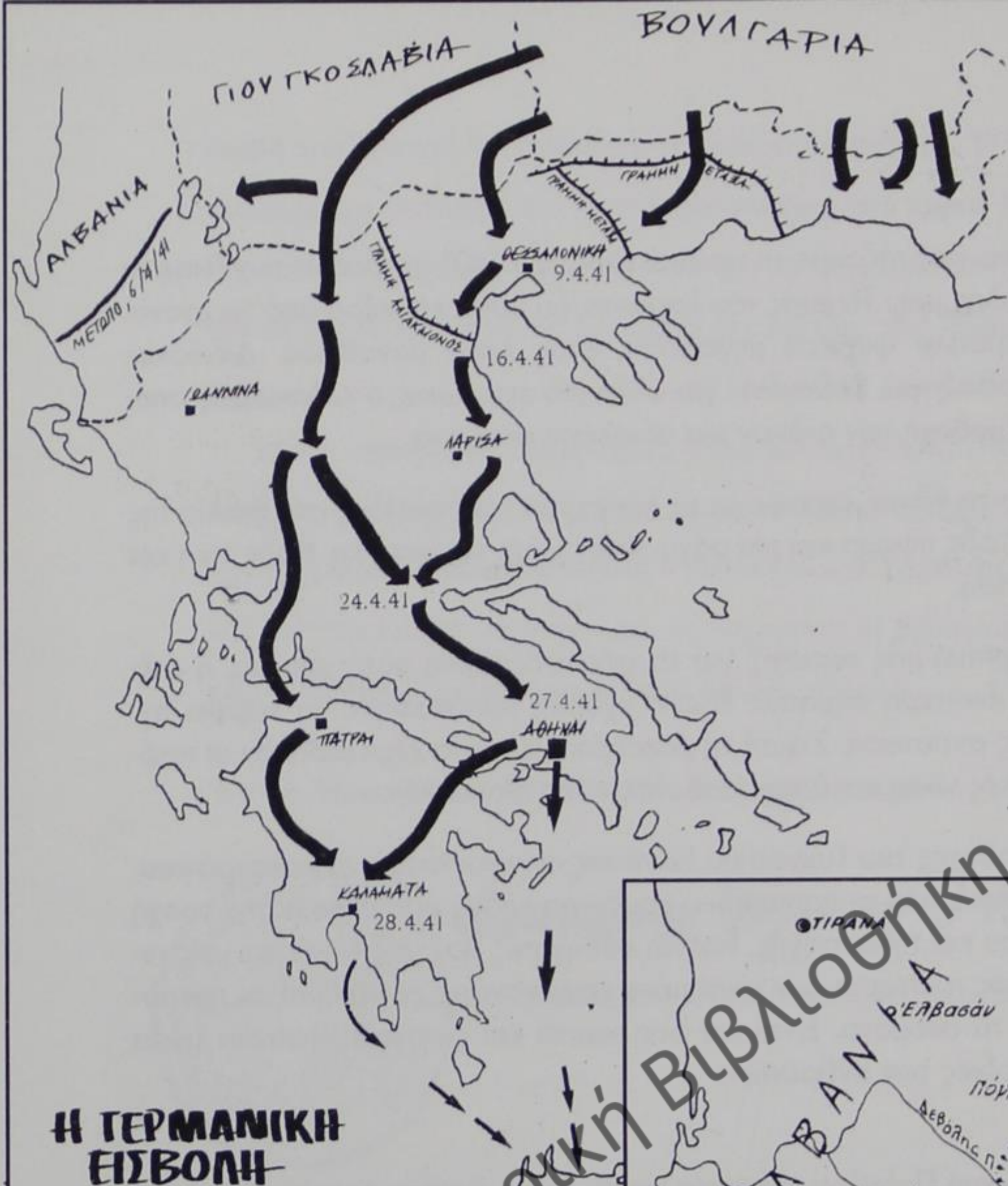
Στην Πίνδο το Έθνος έγραψε με τη λόγχη του νέες σελίδες στο βιβλίο της Ιστορίας. Κάθε ύψωμα και μια μάχη. Κάθε μάχη και μια νίκη. Κάθε νίκη και μια προέλαση.

Για την ακριτική μας περιοχή, για τα αιματωβαμμένα αυτά χώματα, η επέτειος έχει ιδιαίτερη σημασία. Εδώ ο εχθρός προσπάθησε να κάμψει την ηρωική μας αντίσταση. Σ' αυτή τη μαρτυρική επαρχία σημειώθηκαν οι πρώτες Ελληνικές νίκες κατά των εισβολέων του Μουσολίνι.

Εμείς, οι μαθητές του Γυμνασίου Κόνιτσας αποφασίσαμε να καταγράψουμε περιστατικά που οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας έζησαν την εποχή του πολέμου και της κατοχής. Γιατί οι καθηγητές μας μας είπαν και μεις πιστέψαμε πως η ιστορία δεν είναι μόνο τα γεγονότα, οι αριθμοί, οι ημερομηνίες και τα ονόματα. Είναι και όσα καυτά και ζωντανά βγαίνουν μέσα από τις καρδιές των ανθρώπων.

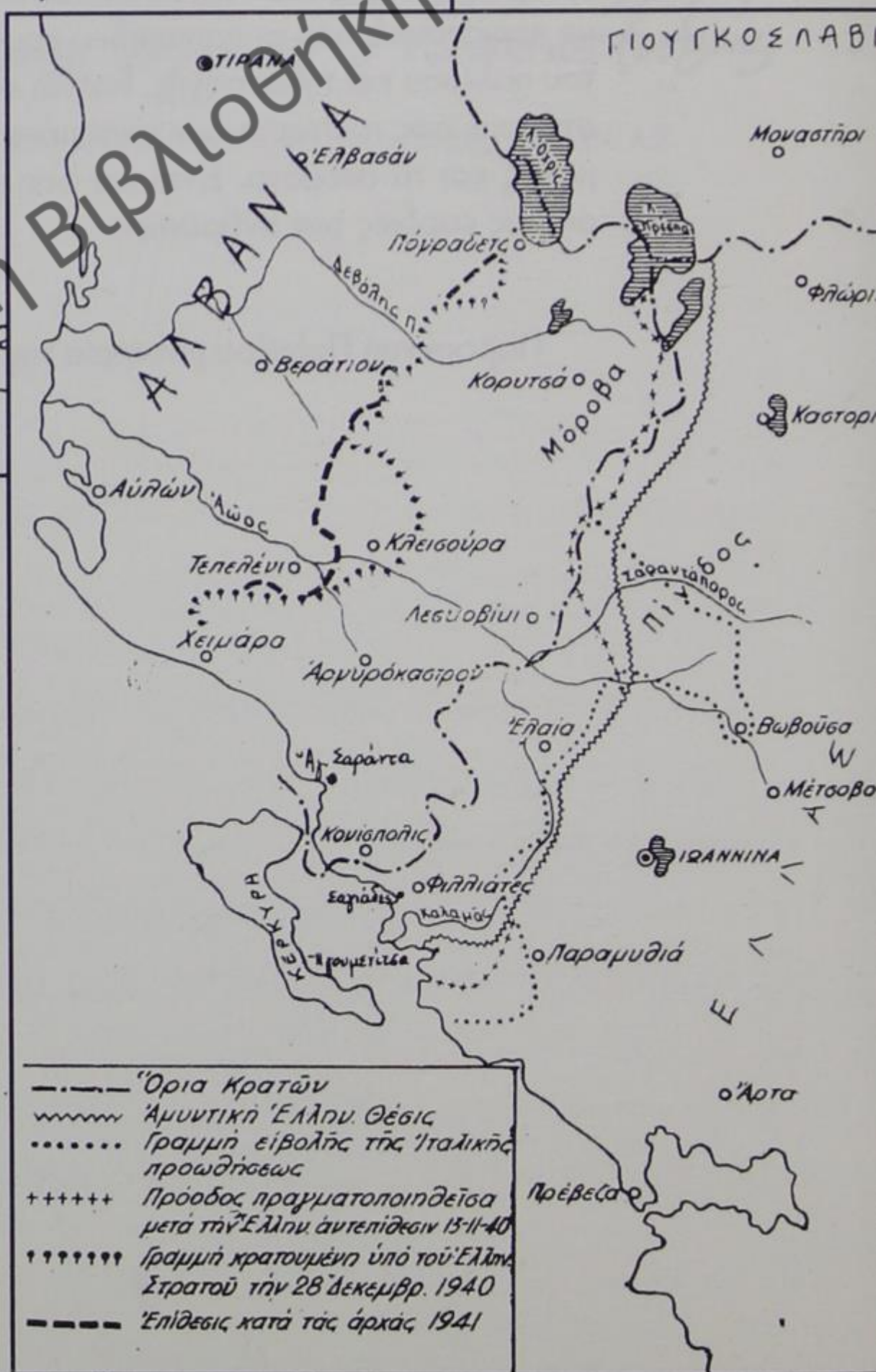
Παρασκευή Πολύζου μαθήτρια της Β' τάξης Ενιαίου Λυκείου Κόνιτσας

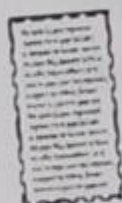
Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αφηγείται ο κ. Ελευθέριος Παπαθεμιστοκλέους, κάτοικος Κόνιτσας, ετών 68, για το δείο του, έφεδρο λοχαγό, Γεώργιο Παπαθεμιστοκλέους, που σκοτώθηκε πολεμώντας με το λόχο ευζώνων στη μάχη του ΜΑΛ-ΣΠΑΤ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ο θείος μου, Γεώργιος Παπαθεμιστοκλέους, γεννήθηκε στις 31 Ιανουαρίου 1896 στο χωριό Τούρναβο, σημερινό Γοργοπόταμο της επαρχίας Κόνιτσας. Ήταν της κλάσεως του 1916 και έλαβε μέρος στην εκστρατεία στη Μ. Ασία, όπου και τραυματίστηκε.

Τον Αύγουστο του 1939 υπηρετούσε ως δάσκαλος στο Λυσκάτσι, σημερινό Ασημοχώρι Κόνιτσας. Εκεί ευρισκόμενος επιστρατεύθηκε με εμπιστευτική κλήση ως έφεδρος λοχαγός και τοποθετήθηκε στον εφοδιασμό Όχρου πυροβολικού Ιωαννίνων.

Το Δεκέμβριο του 1940, παρότι έφεδρος, τραυματίας και πατέρας τεσσάρων παιδιών, αναχωρεί με δική του επιθυμία για το Αλβανικό μέτωπο, αναλαμβάνοντας τη διοίκηση του 9ου λόχου του 42ου Συντάγματος Ευζώνων.

Στις 3 Ιανουαρίου 1941 ο λόχος του βρίσκεται στη θέση ΜΑΛ-ΣΠΑΤ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ. Έχει πάρει εντολή να υπερασπιστεί σθεναρά αυτή τη θέση. Καλεί τους στρατιώτες του, τους ομιλεί, τους ενθαρρύνει. Ξεκινάει επίθεση κι αυτός οδηγεί το λόχο του με το πιστόλι στο χέρι. Δεν πέρασε πολλή ώρα και μια ριπή πολυβόλου από απόσταση 50 μέτρων τον έριξε χάρω.

Η μάχη μαίνονταν. Ο γιατρός του λόχου δεν μπόρεσε να πλησιάσει και να προσφέρει καμία βοήθεια μέχρι που ξεψύχησε.

Ο λόχος του θεώρησε ζήτημα τιμής να μεταφερθεί ο νεκρός πίσω και να ενταφιαστεί. Έστειλε δυο στρατιώτες "εν μέσω" πυρών να τον παραλάβουν. Ο ένας σκοτώθηκε και ο άλλος τραυματίστηκε. Η μάχη συνεχιζόταν.

Την άλλη μέρα στάλθηκαν άλλοι δύο. Ο ένας τραυματίστηκε, ο άλλος, ο υπολοχαγός Φούφουλος Νικόλαος από τη Λειβαδιά, ο οποίος και διηγήθηκε στην οικογένειά μας το ιστορικό της μάχης και του θανάτου του θείου μου, ως αυτόπτης μάρτυρας, υπηρετώντας υπό τις διαταγές του, κατάφερε να τον αποσπάσει και να τον τραβήξει πίσω. Ο Υπολοχαγός και οι στρατιώτες του λόχου τον έθαψαν με συγκίνηση στο ύψωμα 1740 Λεκτού Τεπελενίου.

Την αφήγηση κατέγραψε η μαθήτριά της Α' τάξης του Ενιαίου Λυκείου Κόνιτσας, Αγγελική Γαϊτανίδου.

Αφηγείται η Νικολού Ευδαλία, ετών 71, κάτοικος Κόνιτσας.

Ήταν Νοέμβριος του 1940, λίγες ημέρες μετά την κήρυξη του πολέμου και οι Ιταλοί, που βρίσκονταν στην Κόνιτσα, άρχισαν να οπισθοχωρούν. Περνούν από σπίτι σε σπίτι και αναγκάζουν τους κατοίκους να φύγουν, με σκοπό να

τους οδηγίσουν αιχμαλώτους στην Ιταλία.

Η δική μου οικογένεια μοιράστηκε. Η γιαγιά, με τα ζώα του σπιτιού, έφυγε προς το μύλο του Λαμπρίδη και το βράδυ πέρασε κρυφά τον Αώο και διέφυγε στη Γορίτσα. Ο παππούς κρύφτηκε στα βάτα ενός κήπου, λίγα μέτρα πιο κάτω, γιατί είχε σκοπό να γυρίσει πίσω και να προστατέψει το σπίτι από τους Αλβανούς πλιατσικολόγους. Εμείς, ο πατέρας, η μητέρα και οι αδελφές μου, φύγαμε μαζί με τους πολλούς Κονιτσιώτες προς την Ηλιόρραχη.

Οι μεγάλοι είχαν ζωγραφισμένη την αγωνία στα πρόσωπά τους. Εμείς τα παιδιά δε μιλούσαμε, παρά μονάχα περπατούσαμε. Οι φιλόξενοι κάτοικοι του χωριού μας άνοιξαν διάπλατα τις πόρτες των σπιτιών τους και μας δέχτηκαν. Πενήντα ψυχές στιβαχτήκανε σε τριάντα τετραγωνικά μέτρα. Για κακή μας τύχη, το πρώτο σπίτι που μας φιλοξένησε, της Βικτωρίας Καραμπέτη, επιτάχτηκε κι αναγκαστήκαμε να μεταφερθούμε σε άλλο σπίτι που βρισκόταν στην άκρη του χωριού.

Ένα βράδυ ακουγόταν θόρυβος πολύς, ποδοβολητά, οχλαγοή μεγάλη. Κανείς δεν μπόρεσε να κοιμηθεί. Ο φόβος και η αγωνία ήταν διάχυτα.

Τη στιγμή του φόβου διέκοψε η φωνή ενός Ιταλού που έλεγε: "Άγκελα πόρτα σινιορίνα". Χτυπούσε την πόρτα δυνατά και φώναζε συνεχώς. Όλοι παγώσαμε. Εγώ, παιδί έντεκα χρονών, έκρυψα το πρόσωπό μου στην αγκαλιά της μητέρας μου και προσπαθούσα να συγκρατήσω την καρδιά μου που χτυπούσε δυνατά. Όλοι προσπαθούσαμε να συγκρατήσουμε και την ανάσα μας. Ακόμη και μωρά παιδιά που υπήρχαν, λες και κατελάβαιναν τι συνέβαινε, σώπαιναν.

Ο Ιταλός χτύπησε-χτύπησε πολλές φορές και φώναξε. Κανείς δεν κουνήθηκε να του ανοίξει. Όλοι μείνανε παγωμένοι στις θέσεις τους.

Όταν γλυκοχάραξε και έπαψε να ακούγεται κάθε θόρυβος, κάποιος άνοιξε δειλά, δειλά την πόρτα. Δεν υπήρχε τίποτα. Ησυχία παντού. Μόνο σταγόνες αίμα υπήρχαν στην πόρτα. Ο Ιταλός ήταν φαίνεται τραυματίας και ζητούσε βοήθεια. Ποιος τολμούσε όμως να του την προσφέρει;

Σε λίγο νέα ποδοβολητά αλόγων ακούστηκαν. "Ο Ελληνικός στρατός", φωνάξαμε, "το ιππικό μας!" Πετάξαμε από χαρά. "Αέρα-αέρα", βροντοφωνάξαμε όλοι.

Τα φανταράκια μας νηστικά και ταλαιπωρημένα. Εξαθλιωμένα από την πείνα και τη μάχη. Τους μοιράσαμε το ψωμί που η μητέρα μου είχε ψήσει την προηγούμενη. Το έτρωγαν με μεγάλη ευχαρίστηση.

Πήραμε αμέσως το δρόμο της επιστροφής. Πιστέψαμε ότι όλα τέλειωσαν. Η χαρά μας όμως ήταν για λίγο. Μόλις φθάσαμε στην Κόνιτσα, στην τοποθεσία Γραβίτσια, εμφανίστηκαν τα γερμανικά αεροπλάνα "Στούκας" καθέτου εφορμίσσεως. Κατέβαιναν χαμηλά και σφυροκοπούσαν ανελέητα όλους μας. "Όλοι κάτω", πρόσταξε κάποιος υπεύθυνος και γίναμε με μιας ένα με το έδαφος. Τα αεροπλάνα φεύγουν και έρχονται ξανά. Περπατούσαμε λίγο και μετά πέφταμε πάλι κάτω μένοντας ακίνητοι, όση ώρα εκείνα βομβάρδιζαν.

Μια διαδρομή δεκαπέντε λεπτών τη διανύσαμε μέσα σε τρεις ώρες.

Οι πλιατσικολόγοι Αλβανοί είχαν αδειάσει τα εμπορεύματα των μαγαζιών

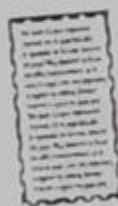

και ήταν έτοιμοι να τα πάρουν. Δεν πρόλαβαν όμως, γιατί είχε αρχίσει η οπισθοχώρηση των Ιταλών και τα πέταξαν στην άκρη της πόλης. Ολόκληρα τόπια υφάσματα, πεταμένα. Κανείς όμως δεν άπλωσε το χέρι του να πάρει τίποτα. Εκείνη τη στιγμή, ο καθένας μας κοιτούσε πώς να σωθεί. Ήμασταν τυχεροί που δε σκοτώθηκε κανείς.

Την αφήγηση κατέγραψε η Γκιοζάρη Ευθαλία, μαθήτρια της Α' τάξης Ενιαίου Λυκείου Κόνιτσας

Τα γεγονότα αφηγήθηκαν Έλληνες φαντάροι στον Γ. Θεοδοσίου, 63 ετών, κάτοικο Γοργοποτάμου (το 1ο ελληνικό φυλάκιο που χτυπήθηκε)

Λόγω της καταβύθισης του τορπιλικού "Έλλη" στις 15 Αυγούστου 1940 στην Τήνο, από τους Ιταλούς, το γενικό επιτελείο του Ελληνικού Στρατού είχε δώσει εντολή, οι στρατιώτες στα φυλάκια της μεθορίου προς Αλβανία να κοιμούνται με πλήρη εξάρτηση.

Στις 27 Οκτωβρίου 1940 ο στρατιώτης απ' το φυλάκιο 24 ο Φάνης Βλάχος από τον Γοργοπόταμο χτύπησε στις 11.00 ένα αγριόγιδο. Αφού το ετοιμάσανε, το ψήσανε.

Το Ελληνικό φυλάκιο ήταν πιο χαμηλά από το Ιταλικό φυλάκιο 2520 και οι Ιταλοί μπορούσαν να δουν με τα κιάλια το φαγοπότι των Ελλήνων. Περίπου 15 Ιταλοί κατηφόρισαν προς το Ελληνικό φυλάκιο τραγουδώντας και παίζοντας μαντολίνα και οι Έλληνες τους καλοδέχτηκαν και όλοι μαζί γλέντησαν τρώγοντας και πίνοντας. Όταν το γλέντι τελείωσε, οι Ιταλοί ανηφόρισαν πάλι για το φυλάκιο τους. Εκείνο το βράδυ οι Έλληνες στρατιώτες δεν τήρησαν την εντολή του επιτελείου και κοιμήθηκαν χωρίς τα άρβυλα.

Το πρωί της 28ης Οκτωβρίου, γύρω στις 4.00-4.30, ο Έλληνας σκοπός είδε στην πλαγιά να κατεβαίνουν πάρα πολλοί Ιταλοί. Αμέσως μπήκε στο φυλάκιο και φώναξε "στα όπλα".

Ο λοχίας του φυλακίου, καταγόμενος από την Τρίπολη, προσπέρασε τον σκοπό, για να δει τι συμβαίνει. Εκεί δέχτηκε καταιγισμό πυροβολισμών και σκοτώθηκε.

Αυτός ήταν ο πρώτος Έλληνας στρατιώτης που σκοτώθηκε. Τα παλλικάρια μας έριχναν κάποιους πυροβολισμούς, όμως σε κάποια στιγμή ακούσανε από μέρος των Ιταλών φωνές σποραδικές "νία, νία" που σημαίνουν "φύγετε, φύγετε". Οι φωνές αυτές προέρχονταν από τους Ιταλούς που γλέντησαν το προηγούμενο βράδυ με τους Έλληνες. Οι Έλληνες φαντάροι πήραν το πτώμα του λοχία και κατηφόρισαν προς τα κάτω, για να πάνε στη Βούρμπιανη που ήταν ο λόχος τους. Το πτώμα του λοχία το αφήσανε στο αμέσως επομενο ύψωμα, διότι τους δυσκόλεψε στη μετακίνησή τους.

Φτάσανε στο Γοργοπόταμο και εκεί πληροφορήθηκαν πως ο λόχος είχε

φύγει για τη Φούρκα. Παρακάλεσαν τον πρόεδρο και δάσκαλο του χωριού Καζαμία να πάρει το πτώμα του λοχία και να το κηδέψει. Ακόμη και σήμερα το πτώμα του νεκρού βρίσκεται θαμμένο στο νεκροταφείο του χωριού Γοργοπόταμου. Αλλάξανε πορεία και κατευθύνθηκαν ανατολικά και φτάσανε στο ύψωμα Δόκανο. Από εκεί είδαν τους Ιταλούς στο ποτάμι που προχωρούσαν και με ένα οπλοπολυβόλο τραυματίσανε θανάσιμα τον καπετάν Τζιοβάνι απ' το Μιλάνο που ήταν λοχαγός και έναν Ιταλο στρατιώτη.

Οι Ιταλοί φαντάροι μεταφέρανε τον καπετάν Τζιοβάνι στην είσοδο της κεντρικής εκκλησίας του Γοργοποτάμου, της Παναγίας, όπου και πέθανε. Ετάφη στο νεκροταφείο του Γοργοποτάμου με τη συνοδεία Ιταλών στρατιωτών και χωρικών κατοίκων απ' το Γοργοπόταμο, σε αλουμινιένιο φέρετρο.

Μετά από λίγο καιρό τον ξέθαψαν και τον μετέφεραν στο Μιλάνο. Οι Έλληνες στρατιώτες πήγανε στην Φούρκα, όπου έγινε η μεγάλη σφαγή των Ιταλών από την Ταξιαρχία του Δαβάκη. Επίσης αξίζει να αναφέρουμε πως στο Καλπάκι βρισκόταν η Ιταλική ταξιαρχία "Φερράρα" (μηχανοκίνητη) κι απ' τα βουνά του Γράμμου είχε κατεβεί η επίσης Ιταλική Ταξιαρχία "Τζούλιαν" το επίλεκτο σώμα, το οποίο αποτελούσαν και αλпинιστές με άσπρα ρούχα. Όλοι ήταν φασίστες και πορωμένοι με την πολιτική του Μουσολίνι.

Την αφήγηση κατέγραψε η Βασιλεία Νίτσα Γουδέλη
μαθήτρια της Β' τάξης Ενιαίου Λυκείου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Γ. Θεοδοσίου, ετών 63, κάτοικος Ηλιόρραχης

Τη δύσκολη αυτή περίοδο του '40 δύο μικρά παιδιά, ο Γ. Θεοδοσίου και ένας φίλος του κάθονταν στην εκκλησία της Παναγίας Γοργοποτάμου και περίμεναν την μητέρα (του Κ. Θεοδοσίου) να βγάλει φρέσκο ζεστό ψωμί. Κάτω από την σκέπη της Παναγίας, τα δύο αυτά παιδιά κρατούσαν δύο φέτες ψωμί με την παραδοσιακή "ούδρα" που μόλις τους είχε δώσει η μάνα.

Ο Ιταλικός στρατός ήταν εξαθλιωμένος, πεινούσε και διψούσε. Ένας Ιταλός αξιωματικός πρόσφερε λίγα Ιταλικά νομίσματα στα παιδιά προκειμένου να του δώσουν τις φέτες ψωμί. Ο Ιταλός αξιωματικός μοίρασε το ψωμί και το έδωσε στο στρατό του. Αμέσως έφυγαν προς τα πάνω περνώντας από τα δάση του χωριού. Οδηγήθηκαν στη θέση "Μέλι" όπου και περίμεναν.

Η ίδια εξαθλίωση επικρατούσε και στον Ελληνικό στρατό. Η πείνα, το κρύο και η δίψα μάστιζαν το ελληνικό κράτος.

Ο κύριος Καζαμίας, ο οποίος ήταν πρόεδρος του χωριού, ανέλαβε να μαζέψει απ' τους κατοίκους τρόφιμα, κρέας και ψωμί. Οι γυναίκες συμμετείχαν στον αγώνα φτιάχνοντας ζεστό ψωμί και οι άνδρες ανέλαβαν να ετοιμάσουν κάποια ζώα για σφαγή. Όλα αυτά τα μάζεψαν στην πλατεία του χωριού και τα μοί-

ρασαν στους φαντάρους. Έκατσαν κάτω στο δρόμο και έτρωγαν με πολλή όρεξη.

Οι στρατιώτες ήταν περίπου 1.000, μια ολάκερη Ταξιαρχία. Κατά τη διάρκεια του φαγητού είχαν μαζευτεί στο καφενείο του κ. Παπαγεωργίου, ο κ. Μήτρης, ο οποίος ήταν δάσκαλος και υπολοχαγός του Ελληνικού στρατού και πολέμπσε στην Μ. Ασία, ο Κ. Καζαμίας και άλλοι. Προσπαθούσαν όλοι μαζί να βρουν μια λύση για το πώς θα φτάσει ο Ελληνικός στρατός στη θέση "Μέλι" και ποιος θα τους οδηγήσει.

Ο κ. Μήτρης αποφάσισε να οδηγήσει το στρατό μέσα από τα βουνά και να μην γίνουν αντιληπτοί από τους Ιταλούς που βρισκόταν ψηλότερα. Η μισή ιταλική ταξιαρχία περικυκλώθηκε από τους Έλληνες στρατιώτες και υπέστη πανωλεθρία.

Με το άκουσμα της άποτυχίας οι Ιταλοί αξιωματικοί έσπευσαν στο χωριό Γοργοπόταμο, να δουν την κατάσταση. Ζήτησαν από τον πατέρα του Θεοδοσίου να τους οδηγήσει στην θέση "Μέλι", για να παραλάβουν τους νεκρούς τους. Οι Ιταλοί με τα άλογά τους ακολουθούσαν τον οδηγό με το μουλάρι του.

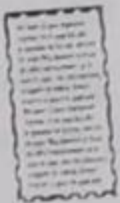
Όταν έφτασαν, είδαν την απελπιστική κατάσταση και πάγωσαν μπρος στην φρικαλέα θέα των νεκρών. Τα άλογα δεν μπορούσαν να συνεχίσουν, τα εμπόδιζαν τα ανθρώπινα σώματα.

Όταν γύρισαν στο χωριό, έδωσαν στον κ. Θεοδοσίου 4 κουβέρτες και 2 μαύρες μπλερίνες (είδος ρουχισμού του Ιταλικού στρατού) τις οποίες φορούσαν συνήθως οι μελανοχίτωνες που ήταν το επίσης επίλεκτο σώμα του Μουσολίνι.

Την αφήγηση κατέγραψε η Νίτσα - Γουδέλη Βασιλεία μαθήτρια της Β' τάξης Ενιαίου Λυκείου Κόνιτσας

Αφήγηση Κων/νου Λάππα, ετών 77, κατοίκου Καλλιθέας.

Ήταν Αύγουστος του 1941. Οι Έλληνες αγωνίζοταν κατά των Ιταλών κατακτητών. Μια ομάδα Ελλήνων στρατιωτών περνούσε από το χωριό Καλλιθέα με προορισμό την Κόνιτσα. Απέναντι στο χωριό Μάζι, βρισκόταν οι Ιταλοί και καθώς παρακολουθούσαν με τα κυάλια το χωριό, είδαν τους στρατιώτες κι άρχισαν την επίθεση. Έστησαν το κανόνι κι έριξαν στο χωριό, ούτε λίγο ούτε πολύ, πάνω από 150 οβίδες.

Στο χωριό επικράτησε ταραχή και πανικός. Όλοι τρέχανε να κρυφτούν ψηλά στο βουνό. Οι στρατιώτες μας, που ήταν ελαφρά οπλισμένοι, δεν μπορούσαν να ανταποδώσουν τα πυρά, αλλά προσπάθησαν, με κάθε τρόπο, να γλυτώσουν από τη μανία των Ιταλών τους κατοίκους του χωριού.

Αν και έπεσαν τόσα πυρά, δεν έπαθε κανείς τίποτα. Ούτε οι άνθρωποι, ούτε

τε τα ζώα ούτε τα σπίτια. Ένα αόρατο χέρι, το χέρι του Αγ. Νικάνορα, που εκείνη τη μέρα είχε τη μνήμη του, δεν άφησε να γίνει κανένα κακό. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός με την οβίδα που έπεσε από ένα τζάμι, μέσα σ' ένα σπίτι, και δεν έπαθε ζημιά, γιατί η οβίδα έπεσε σ' ένα σωρό αλεύρι!

Όταν η μανία των Ιταλών κόπασε, όλοι οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στην πλατεία του χωριού, για να μετρηθούν και να δουν ποιοι λείπουν. Όλοι όμως ήταν παρόντες, δεν έπαθε κανείς τίποτα. Ο Αγ. Νικάνορας είχε κάνει το θαύμα του.

Οι κάτοικοι, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης, μετά από λίγα χρόνια, έχτισαν από το υστέρημά τους ένα μικρό εκκλησάκι στη μνήμη του, για να θυμούνται οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νέοι τι έγινε εκείνη την ημέρα και να τον δοξάζουν.

Την αφήγηση κατέγραψε η εγγονή του Ηλέκτρα Ζωγράφου
μαθήτρια της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφήγηση του Γαϊτανίδη Γρηγορίου, ετών 80, κατοίκου Κόνιτσας.

Η ζωή μας τότε, αν μπορούσε να ονομαστεί ζωή, ήταν γεμάτη πείνα και καταστροφές. Μας εκτελούσαν για ασήμαντες αφορμές, έκαιγαν τα σπίτια μας, ζούσαμε για μήνες μόνο με νερό και ψωμί από καλαμπόκι. Τρώγαμε ακόμη και ό,τι βρίσκαμε στο δρόμο.

Ζούσαμε με το φόβο πως οποιαδήποτε στιγμή θα εισβάλουν στα σπίτια μας και θα μας σκοτώσουν. Τα πάντα νέκρωναν, όταν έπεφτε ο ήλιος. Δεν επιτρεπόταν να κυκλοφορεί κανείς στο δρόμο.

Εμείς όμως στα σκοτεινά υπόγεια οργανώναμε τις επιχειρήσεις της αντίστασης. Όλα γίνονταν με απόλυτη σιωπή, μιλούσαν μόνο τα μάτια και οι καρδιές μας.

Όλοι ήμασταν ενωμένοι για ένα σκοπό, "Την Ελευθερία", γι' αυτό και υποφέραμε τα μύρια βασανιστήρια.

Πάντα βοηθούς και συμπαραστάτες μας είχαμε τις γυναίκες, ακόμη και τα μικρά παιδιά. Κουβαλούσαν πολεμοφόδια, φαγητά, ρούχα στα βουνά, χωρίς διαμαρτυρία. Πολλοί απ' αυτούς εκτελέστηκαν, γιατί συμμετείχαν ενεργά στον αγώνα.

Οι Γερμανοί έβαζαν φωτιές κι έκαιγαν ολόκληρα χωριά μπροστά στα μάτια μας.

Άνθρωποι αβοήθητοι πέθαιναν, από τη μανία του εχθρού για αίμα.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Κολόκας Κοσμάς, μαθητής της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφήγηση του Κολόκα Κοσμά, ετών 70, κατοίκου Καλόβρυσης.

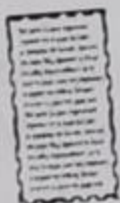
Όταν άρχισε η εισβολή των Γερμανών, που ήταν πιο αδίστακτοι και πιο σκληροί από τους Ιταλούς, οι κάτοικοι του χωριού πήραν ό,τι μπορούσαν από τα υπάρχοντά τους, και μερικά οικόσιτα ζώα και κρύφτηκαν στο δάσος, στα βουνά, όπου παρέμειναν κρυμμένοι για δεκαπέντε μέρες περίπου, δηλαδή για όσο επαρκούσαν τα αγαθά που είχαν πάρει. Τα παιδιά έκλαιγαν, γιατί δε μπορούσαν να τρέξουν. Το νερό και η τροφή ήταν λιγοστά και σιγά-σιγά η ζωή δυσκόλευε. Έτσι μερικοί αποφάσισαν να θερίσουν μέρος από τη σοδειά τους, για να ταΐσουν τις οικογένειές τους. Για κακή τους τύχη όμως, μόλις κατέβηκαν στα χωράφια τους, τους σκότωσαν γερμανικές περίπολοι.

Κάθε χρόνο στις 16 Ιουλίου τελείται μνημόσυνο στο μνημείο που χτίστηκε για τους άμαχους φονευθέντες συγχωριανούς μας.

Την αφήγηση κατέγραψε η εγγονή του, Κολόκα Κων/να
μαθήτρια της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Νικόλαος Τασούλας, ετών 69, κάτοικος Κόνιτσας.

Στην κατοχή, όταν υπήρχε πείνα μεγάλη, η μητέρα μου με τις συγχωριανές ξεκίνησαν να πάνε στη Μακεδονία, για να φέρουν ψωμί για να φάμε. Εγώ και ο αδελφός μου, όταν έλειπε η μητέρα μας, βοσκούσαμε τα γίδια στον κάμπο περιμένοντας την ημέρα που θα έρθει.

Κάποια μέρα ακούσαμε το κουδούνι απ'το γαΐδαρό μας και με πολλή χαρά καταλάβαμε πως η μητέρα ήρθε. Την υποδεχτήκαμε με χαρά και αυτή μας έκανε δώρο ένα κομμάτι ψωμί στον καθένα μας.

Γύρισα τρέχοντας στο σπίτι, για να πω στην αδελφή μου πως η μητέρα γύρισε. Για να την κάνω να πειστεί, της έφερα και ένα κομμάτι ψωμί.

Αυτό το δώρο, δηλαδή το ψωμί που μας είχε φέρει, θα μου μείνει αξέχαστο.

Στην περίοδο της κατοχής όλα τα παιδιά περπατούσαμε ξυπόλυτα. Πολλές φορές, για να προφυλάξουμε τα πόδια μας, βάζαμε πανιά.

Όταν κάποια μέρα βοσκούσα το κοπάδι μας και είδα ένα άλογο ψόφιο, σκαρφίστηκα την ιδέα, να κόψω ένα σκληρό μέρος του δέρματος και να φτιάξω κάποια ας τα πούμε, παπούτσια.

Τις αφηγήσεις κατέγραψαν οι Κώστας Ζαχαράκης, Σωτήρης Ζαχαράκης,
Χρήστος Καλλιντέρης μαθητές της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Γεώργιος Παππάς, ετών 94, κάτοικος Ελεούσας Ιωαννίνων.

Στις τρεις τα ξημερώματα της Δευτέρας, 28 Οκτωβρίου, η Ιταλία του Μουσουλίνι κήρυξε τον πόλεμο κατά της Ελλάδας.

Αμέσως κηρύχθηκε γενική επιστράτευση και οι Έλληνες, σύσσωμοι, έτρεχαν να καταταγούν στο στρατό και να φύγουν για το μέτωπο. Ολόκληρος ο πληθυσμός νέοι, γέροι, γυναίκες και παιδιά βρισκόνταν στο πλευρό των μαχόμενων.

Μια εβδομάδα ύστερα από την ιταλική επίθεση (4 Νοεμβ.) ο εχθρός είχε προχωρήσει αρκετά χιλιομ. μέσα στο ελληνικό έδαφος και έγιναν πολλές μάχες. Σημαντική όμως στάθηκε, η μάχη της Πίνδου. Η συμμετοχή των γυναικών στον αγώνα απ'όλα τα χωριά της περιοχής ήταν τεράστια. Κουβαλούσαν αγόγγυστα πυρομαχικά και εφόδια, από τα δύσβατα μονοπάτια, στην πρώτη γραμμή.

Έως τις 15 Νοεμβρίου οι Ιταλοί εκτοπίστηκαν από την περιοχή της Πίνδου και συνελήφθησαν πολλοί αιχμάλωτοι.

Στην περιοχή Κόνιτσας, ύστερα από τη μάχη της Πίνδου, ο εχθρός είχε υποχωρήσει πέρα από τα σύνορα.

Στις 26 Νοεμβρίου, στον τομέα της Κορυτσάς, καταλήφθηκε η Μοσχόπολη και την 1η Δεκεμβρίου έχουμε την κατάληψη του Πόγραδετς.

Στις 5 Δεκεμβρίου ανακοινώθηκε η κατάληψη της Πρεμετής και στις 6 του ίδιου μήνα ελληνικά τμήματα μπήκαν στους Αγίους Σαράντα και κατέλαβαν το Δέλβινο και στις 8 Δεκεμβρίου το Αργυρόκαστρο. Στις 22 Δεκεμβρίου καταλήφθηκε η Χειμάρρα στη μάχη της οποίας συνελήφθησαν 30 Ιταλοί αξιωματικοί και 700 άνδρες.

Ένα σημαντικό ελληνικό κατόρθωμα προκάλεσε μεγάλο ενθουσιασμό: Στις 24 Δεκεμβρίου το υποβρύχιο "Παπανικολής", με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Μ. Ιατρίδη τορπίλισε έξω από τον Αυλώνα τρία ιταλικά μεταγωγικά.

Στις 31 Δεκεμβρίου οι επιχειρήσεις στην Αλβανία συνεχίζονταν παρά τις αντίξοες καιρικές συνθήκες. Οι Ιταλοί αιχμάλωτοι είχαν φθάσει τις 15.000, ενώ οι στρατιώτες με κρυοπαγήματα γέμιζαν τα νοσοκομεία.

Το ελληνικό υποβρύχιο "Λάμπρος Κατσώνης" με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Αθ. Σπανίδη βύθισε ιταλικό πετρελαιοφόρο στις βόρειες ακτές της Αλβανίας.

Στις 10 Ιανουαρίου οι Έλληνες κατέλαβαν την Κλεισούρα. Αρκετοί αιχμάλωτοι συνελήφθησαν και κατασχέθηκε πολεμικό υλικό.

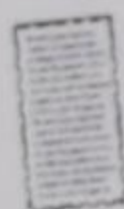
Ένα λυπηρό γεγονός μεσολάβησε. Ήταν η απώλεια του υποβρυχίου μας "Πρωτεύς" με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Μ. Χατζηκωνσταντή.

Έως τις 26 Φεβρουαρίου συνεχίστηκαν οι επιθέσεις του στρατού μας στην Αλβανία κατά των Ιταλών, χωρίς όμως εντυπωσιακά αποτελέσματα.

Κατά το Μάρτιο τα γερμανικά στρατεύματα άρχισαν την είσοδό τους στο Βουλγαρικό έδαφος και λίγο αργότερα στην Ελλάδα.

Την αφήγηση κατέγραψε η Ευσταδία Δερβένη μαθήτρια της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Ήταν 28η Οκτωβρίου 1940. Κατοικούσα στην Καβάλα. Ξαφνικά, σειρήνες ακούγονταν από παντού. Αναστάτωση και μεγάλη ταραχή επικράτησε σ' όλη την πόλη, "πόλεμος- πόλεμος με την Ιταλία" ακούγονταν από παντού. Οι άνθρωποι έτρεχαν πανικόβλητοι πέρα δώθε στους δρόμους της Καβάλας. Αμέσως πήραμε χαρτιά που μας έλεγαν πού καταταχθήκαμε. Εγώ κατατάχθηκα στο Κοκκινόχωμα που είναι ένα χωριό της Καβάλας. Συγκεντρωθήκαμε πολλοί. Οι πρώτοι πήγαν αμέσως στην Αλβανία, εκεί ήταν το μέτωπο. Οι τελευταίοι κουβαλούσαμε με τα γαϊδούρια και τα μουλάρια τα ψωμιά, τις γαλέτες και τα πολεμοφόδια. Μαζί με τους τελευταίους ήμουν κι εγώ. Μας έστειλαν στην Άνω Βροντού Σερρών.

Στις 6 Απριλίου 1940, μας χτύπησαν οι Γερμανοί, γιατί οι Ιταλοί δεν μπορούσαν να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους. Αεροπλάνα πολλά στη Θεσσαλονίκη, στην Καβάλα, παντού.

Εγώ δεν πήρα αμέσως μέρος στη μάχη. Ο πόλεμος ήταν πράγματι μεγάλος και οι Έλληνες σκότωσαν πολλούς Γερμανούς, ειδικά στα οχυρά του Μεταξά. (Άνω Βροντιού).

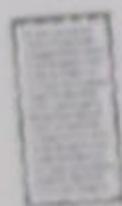
Στις Σέρρες, έπειτα από διαταγή, οπισθοχωρήσαμε. Οι Γερμανοί, χαρούμενοι από την οπισθοχώρησή μας, μας γαϊροτούσαν μέσα από τα αεροπλάνα τους. Εγώ μετά από τις Σέρρες, πήγα στη Γκιγκήσιανη της Καβάλας, κοντά στο θείο μου, για να ξεκουραστώ. Τα πόδια μου πονούσαν. Κάθισα περίπου μια εβδομάδα. Έπειτα πήγα στην Καβάλα. Οι Γερμανοί όμως έφεραν στην Καβάλα και τους Βουλγάρους. Μας κλείσαν στα σπίτια για μερικές μέρες και δε μας άφηναν να βγούμε. Ο πανικός και ο φόβος που επικρατούσε ήταν μεγάλος. Μέσα στις επόμενες μέρες μου ζήτησαν να γίνω συνétairos σε κάποιο μαγαζί. Εγώ δε θέλψα και έφυγα. Μπήκα σ' ένα καΐκι και πήγα στη Θεσσαλονίκη και έπειτα από πολλά μίσσινα έφτασα στο χωριό μου το Δίστρατο.

Εγώ βρήκα τους Ιταλούς.

Την αφήγηση κατέγραψαν οι Παναγιώτα και Γεωργία Καραγιάννη μαθήτριες των Α' και Γ' τάξεων Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Αθανάσιος Αθανασίου, ετών 67, κάτοικος Κόνιτσας.

Τα χρόνια της κατοχής για τους ανθρώπους και ιδίως για τα παιδιά ήταν πολύ δύσκολα.

Όσο ήταν ακόμα στο σπίτι οι άνθρωποι, έκαναν μπάνιο μέσα σε λεκάνες με ζεστό νερό, που το έβραζαν.

Τα ρούχα ήταν ελάχιστα, έτσι τα αγόρια φορούσαν φορέματα με παλιά υφάσματα που τα έφτιαχναν οι γυναίκες.

Όταν ήρθαν τα δύσκολα χρόνια της κατοχής, οι άνθρωποι κρύβονταν στις μπιστεριές (βράχια), φορούσαν παπούτσια από ξύλο, που τα ονόμαζαν καλύκια. Έτρωγαν αγριόχορτα, μπομπότα (αλεύρι από καλαμπόκι) που την ανακάτευαν με νερό. Επίσης, οι άντρες πήγαιναν κρυφά στα χωράφια, έκοβαν καλαμπόκια που τα πήγαιναν στο βουνό, για να τα φάνε με τις οικογένειές τους.

Την αφήγηση κατέγραψαν οι Ιωάννα Αθανασίου και Ηλιάνα Βάρνα, μαθήτριες της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγούνται ο Βαΐος Οικονόμου, ετών 71, κάτοικος Διστράτου και ο Θωμάς Ζώης, ετών 66, κάτοικος Δίστρατου.

Η μάχη του Δίστρατου ήταν μεγάλης σημασίας. Ο ελληνικός στρατός συνέτριψε την Ιταλική μεραρχία "Τζούλια" που ήταν οχυρωμένη στο χωριό, το Νοέμβριο του 41. Οι Ιταλοί μπήκανε στο χωριό άλλες δύο φορές, χωρίς να σημειωθούν καταστροφές.

Αντίθετα, το χωριό υπέστη σημαντικές καταστροφές από τους Γερμανούς το 1944. Μόνιμη κατοχική φρουρά μέσα στο χωριό δεν υπήρχε. Οι πλησιέστερες βρισκότανε στην Κόνιτσα και στα Γρεβενά. Η μεγαλύτερη καταστροφή που υπέστη το χωριό έγινε το φθινόπωρο του 1944, κατά την υποχώρηση των Γερμανών, όταν κάψανε το χωριό.

Οι χωριανοί ειδοποιήθηκαν νωρίς το απόγευμα ότι το χωριό θα καεί. Κάθε οικογένεια προσπάθησε να θάψει ό,τι πιο πολύτιμο είχε στο σπίτι, για να μην καεί. Οι Διστρατιώτες εγκατέλειψαν το χωριό σε μεγάλες ομάδες, καταφεύγοντας στα γύρω βουνά. Από εκεί μπορούσαν να βλέπουν το χωριό να καίγεται. Την άλλη μέρα με κυάλια διέκριναν κάποιους ανθρώπους, οι οποίοι ξεθάβανε και μετέφεραν τα πράγματα που είχαν θαφτεί την προηγούμενη μέρα. Οι υπόλοιποι χωριανοί όσοι ήταν στα βουνά, μείνανε εκεί για άλλες δύο εβδομάδες, γιατί είχαν πληροφορίες ότι οι Γερμανοί θα ξαναγυρνούσαν.

Έτσι και έγινε. Οι Γερμανοί επέστρεψαν και κάψανε κάποια σπίτια που είχαν αφήσει την πρώτη φορά, καθώς και το σχολείο, γιατί στους τοίχους είχαν γραφεί συνθήματα εναντίον του Γερμανικού καθεστώτος. Κατά τη διάρκεια των δύο αυτών επιδρομών οι Γερμανοί σκότωσαν τον υπέργηρο Νικόλαο Καραγιάννη και την Κούλα Κατσιμπάρη η οποία βρέθηκε σε ένα λάκκο με ένα μαχαίρι στην πλάτη.

Όταν οι χωριανοί επέστρεψαν τα πάντα ήταν λεπλατημένα και καμμένα. Επειδή ήταν φθινόπωρο όλα τα σπίτια ήταν γεμάτα με σιτάρι, αλεύρι, λάδι, όσπρια κ.ά. Δεν έμεινε τίποτα. Εκείνος ο χειμώνας ήταν ο δυσκολότερος, καθώς η πείνα και το κρύο, ήταν ιδιαίτερα έντονα. Έλειπαν τα τρόφιμα, τα ρούχα και η στέγη.

Σε "καλύτερη κατάσταση" βρέθηκαν εκείνοι που έκλεψαν, όπως προανα-

φέρθηκε, πράγματα των άλλων κατοίκων και τα πουλούσαν στα Τρίκαλα και στα Γιάννενα εξασφαλίζοντας έτσι χρήματα για την αγορά τροφίμων. Αυτό όμως προκάλεσε την οργή των άλλων κατοίκων, όπως ήταν φυσικό.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Δημήτρης Ζήσης μαθητής της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Ανδρέας Γκότης, κάτοικος Κόνιτσας, 78 ετών.

Ήμουν 13 ετών. Στις 28 του Οκτώβρη του 1940, ξημερώματα, ακούγαμε μέσα στον ύπνο μας βροντές. Επειδή ήμασταν από τον ύπνο και έβρεχε και πολύ, δεν ξεκαθαρίζαμε, αν αυτό που ακούγαμε ήταν μπουμπουνητά ή βροντές από κανόνια.

Κάποια στιγμή ακούσαμε έξω στο δρόμο φασαρία. Βγήκε η μάνα μου να δει τι συμβαίνει. Γινόταν πόλεμος. Αυτό που από καιρό υποψιαζόμασταν ότι θα συμβεί. Βγήκαμε όλοι έξω. Είδαμε μαζεμένο κόσμο στους δρόμους, ανάστατο.

Ύστερα από 2-3 μέρες ένας αστυνόμος, που υπηρετούσε τότε στην Κόνιτσα, έβαλε φωτιά στο στρατώνα, για να μην πάρουν οι Ιταλοί τα πυρομαχικά και τα τρόφιμα που ήταν αποθηκευμένα εκεί. Την ίδια μέρα ήμασταν στην αγορά και βλέπαμε τους Ιταλούς με τις μοτοσυκλέτες. Εντύπωση μου έκαναν τα καπέλα τους με τα φτερά που φορούσαν. Τους λέγαμε "κοκορόφτερους".

Εν τω μεταξύ είχαν έρθει και Αρβανίτες μαζί με τους Ιταλούς για να τους δείχνουν το δρόμο, με τη συμφωνία, οι Ιταλοί να αφήνουν τους Αρβανίτες να κάνουν "πλιάτσικο".

Εμπαιναν στα σπίτια μας, έπαιρναν τα πράγματά μας και τα χρυσαφικά των γυναικών. Μπήκαν και στο δικό μας σπίτι και έβγαλαν το δαχτυλίδι της μητέρας μου από το χέρι της.

Ο Ελληνικός στρατός τότε βγήκε στα βουνά, στα χωριά το Ελεύθερο, τις Πιάδες, κι άλλα κι επιτέθηκαν στους Ιταλούς που ήταν στον προφήτη Ηλία.

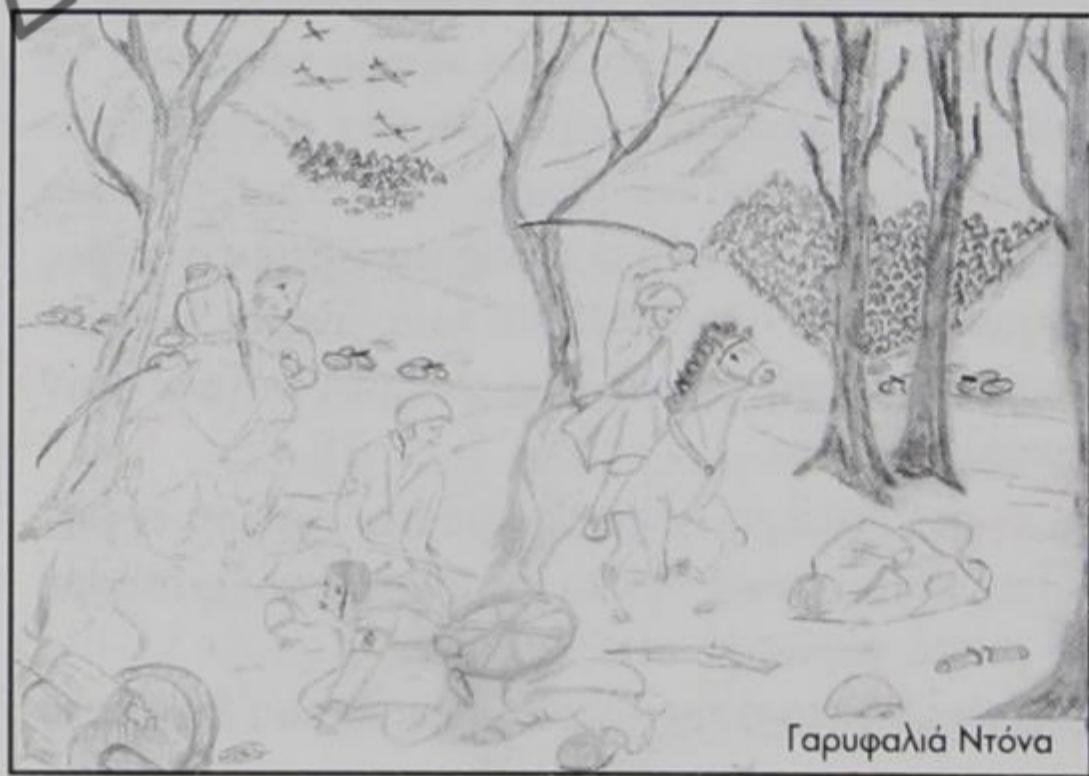
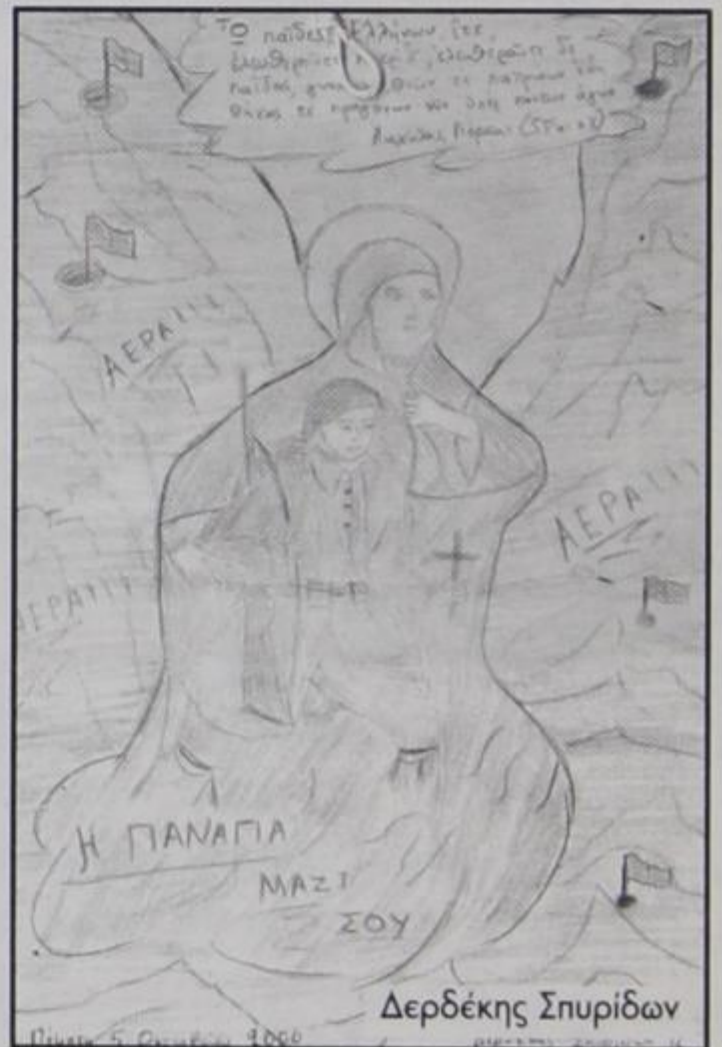
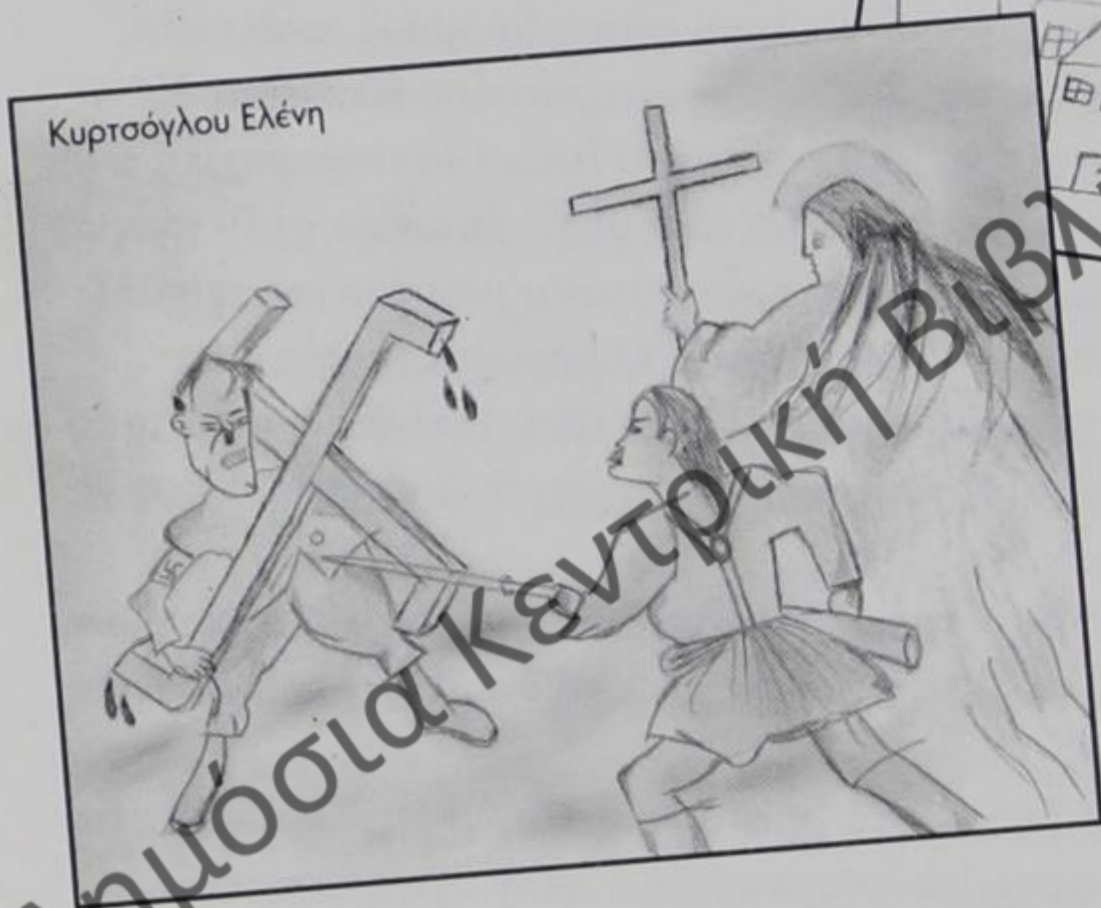
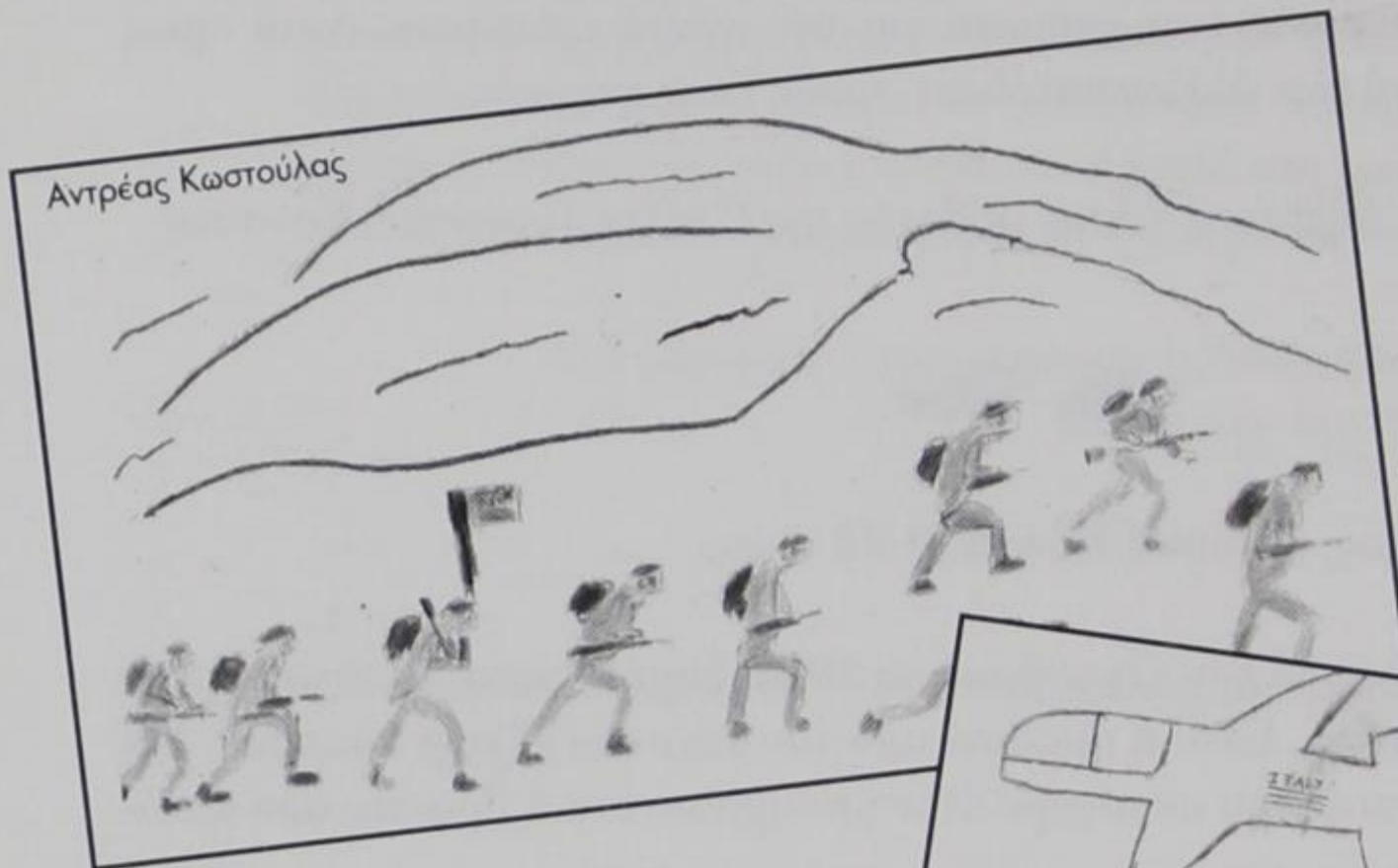
Κι εκείνοι οπισθοχώρησαν. Εμείς είχαμε πάει σ'ένα σπίτι μαζί με άλλους Κονιτσιώτες. Όπως οπισθοχωρούσαν οι Ιταλοί, μάζευαν κόσμο μέσα από τα σπίτια, κυρίως γυναικόπαιδα. Μας πήραν κι εμάς και μας πήγανε ως την Αγία Τριάδα. Εκεί χάλασε το λεωφορείο και έφεραν ένα τζέιμς. Μας τσουβάλιασαν μέσα και μας πήγαν στην Αλβανία, στο Τεπελένι. Εκεί καθίσαμε πέντε-έξι μέρες και μετά, εμάς τα γυναικόπαιδα, μας πήγανε στο Φιέρι και τους άντρες τους είχανε σε ένα κάμπο. Καθίσαμε καμία εικοσαριά μέρες. Από εκεί μας πήγανε στην Αυλώνα και μας βάλανε σ'ένα μεγάλο βαπόρι.

Τα Χριστούγεννα μας βρήκαν στο βαπόρι. Δύσκολες μέρες, γιατί τα εγγλέζικα αεροπλάνα ήρθαν κι εκεί. Το βαπόρι όμως δεν το χτυπήσανε και φτάσαμε σώοι στην Ιταλία. Μετά από 5-6 μήνες γυρίσαμε στην Κόνιτσα.

Την αφήγηση κατέγραψε η Ελένη Γκότης μαθήτρια της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Τα παιδιά ζωγραφίζουν τον πόλεμο του 1940

Από τη συλλογή του Αχιλλέα Παгнаζίτη μαθητή της Α' τάξης του Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται η Μαρίνα Χατζημελετίου ετών 80 κάτοικος Κόνιτσας.

Έχουμε την τύχη να έχουμε μια γιαγιά σαν εκείνες τις γιαγιάδες του παλιού καιρού που διηγούνται στα εγγόνια τους ιστορίες. Η δική μας γιαγιά ήρθε μωρό απ'τη Μ. Ασία και έχει ζήσει όλα τα γεγονότα από τη Μικρασιατική καταστροφή μέχρι σήμερα. Από τις πιο όμορφες στιγμές της ζωής μας είναι, όταν την ακούμε να μας διηγείται ιστορίες. "..... που λες ψυχή μου το 1940, στις 28 Οκτωβρίου, στις 5:00 το πρωί άρχισε το "τουφεκίδι". Ο Μήτσιος, ο αδελφός μου ήταν στη διμοιρία στα Καβάσιλα και είχε έρθει εκείνο το βράδυ για να πάρει ρούχα. Σαν άκουσε το "τουφεκίδι", σπκώθηκε και έφυγε. Δευτέρα κηρύχθηκε ο πόλεμος, την Τετάρτη ήρθαν οι Ιταλοί.

Μας πήραν και μας πήγαν στη Μελισσόπετρα. Καθώς πηγαίναμε εκεί, ο δρόμος ήταν γεμάτος από Ιταλούς που μας έδιναν να φάμε. Στη Μελισσόπετρα καθίσαμε στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, σχεδόν όλη η Κόνιτσα και προσευχόμασταν. Το "τουφεκίδι" έπεφτε βροχή. Σε εννιά μέρες ήρθε ο στρατός και μας ελευθέρωσε. Μας βάλανε στα άλογα και μας φέρανε στην Κόνιτσα. Η αγορά καιγότανε.

Σιγά-σιγά αρχίσαμε να συνηθίζουμε την καινούργια κατάσταση, τον πόλεμο. Οι Γερμανοί ήρθανε το Πάσχα. Φύγανε μετά από 3-4 χρόνια.

Στα χρόνια της κατοχής τραβήξαμε πολλά. Δόξα το Θεό που αξιωθήκαμε να ξαναζήσουμε ειρηνικά.

Την αφήγηση έγραψαν η Μαρίνα Γαργάλα και η Μαρία Ντίνη μαθήτριες της Γ' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγήθηκε ο Μπατιάδης Νικολός που πέθανε το Σεπτέμβριο του 2000 σε ηλικία 74 ετών

Η κήρυξη του πολέμου του Σαράντα με βρήκε μαθητή στην εμπορική σχολή των Ιωαννίνων. Οι σειρήνες του πολέμου αντίχησαν και στα Γιάννενα και ανακοίνωσαν την κήρυξή του και την παύση των σχολείων. Παιδιά εμείς δεν ξέραμε τι σημαίνει "Πόλεμος". Χαρήκαμε, γιατί έκλεισαν τα σχολεία. Τις δυσκολίες, τις κακουχίες, την πείνα, τον πόνο, τα γνώρισα αργότερα. Αυτά με όπλισαν με θάρρος και δύναμη και με οδήγησαν στον αγώνα της αντίστασης από την ηλικία των δεκαεφτά χρόνων.

Οι δύο μεγαλύτεροι αδελφοί μου, ο Τάσος κι ο Κώστας, επιστρατεύτηκαν και οδηγήθηκαν στο μέτωπο. Η επικοινωνία δύσκολη και τα νέα έφθαναν πολύ αργά.

Το καράβι που μετέφερε τον μεγαλύτερο αδελφό μου στη Θεσσαλονίκη, βομβαρδίστηκε και βούλιαξε. Πνίγηκαν όλοι –έλεγαν στο χωριό– κι εμείς θρηνούσαμε τον χαμό του. Πολύ αργότερα μάθαμε ότι μπόρεσε να σωθεί κολυμπώ-

ντας μέχρι τα παράλια της Χαλκιδικής, όπου μια οικογένεια τον περιμάζεψε και του πρόσφερε τις πρώτες βοήθειες, γιατί ήταν πολύ εξαντλημένος.

Ο δεύτερος αδελφός μου, ο Κώστας, μαχόταν στις γραμμές του Ρούπελ. Όλοι στο χωριό μάθαμε ότι το οχυρό έπεσε στα χέρια των Γερμανών. Από τον αδελφό μου κανένα νέο. Τον θεωρήσαμε νεκρό. Η μικρότερη αδελφή μου, η Κούλα –που έπαιζε και τον ρόλο της μάνας, καθ' ότι ήμουν ορφανός– του έκανε το μνημόσυνο και έριχνε τρισάγια στη μνήμη του. Μετά από έξι ολόκληρους μήνες εμφανίστηκε ο αδελφός μου. Αδύνατος, αδύναμος, εξαντλημένος από την κούραση, την πεζοπορία τόσων ημερών, την πείνα. Κανείς δεν μπορούσε να πιστέψει ότι ήταν εκείνος κι ότι ήταν ολοζώντανος.

Ο τρίτος στη σειρά αδελφός μου, ο Πάνος, γύρισε από την Αθήνα όπου σπούδαζε Νομική και οργανώθηκε στην αντίσταση.

Η ομάδα του μου ανέθεσε να "συνοδέψω" πέντε Ιταλούς αιχμαλώτους στο τάγμα, που βρισκόταν αρκετά χιλιόμετρα μακρύτερα. Τώρα απορώ κι εγώ πού βρήκα το θάρρος και τη δύναμη, εγώ ένα παιδί μόλις δέκα εφτά χρονών μόνος μου, να τους μεταφέρω. Δεν υπολόγισα κανένα κίνδυνο. Ήμουσι όμως πολύ πονηρός κι έξυπνος συγχρόνως, γιατί τους έβαλα στη σειρά –τον ένα πίσω από τον άλλο– και με ένα βούρδουλα που κούναγα στον αέρα, για εκφοβισμό, τους ανάγκαζα να παραμένουν έτσι μέχρι που τους παρέδωσα.

* * *

Ανήμερα του Άη Δημήτρη, 1941, γύρισα από τα Γιάννενα με το ζώο μου, μια πανέμορφη φοράδα, φορτωμένη με παραγγελίες, παρέα με τον μπαρμπα-Γάκν.

Λίγο έξω από τους Μουζακαίους, οι Γερμανοί μας συνέλαβαν κι εμένα και εκείνον και την φοράδα μου. Μας υποχρέωσαν να τους ακολουθούσαμε. Στο δρόμο μας φόρτωσαν και τους δυό με μια ντρουπόλα. Μας υποχρέωσαν να την γεμίσουμε με νερό και να την κουβαλάμε κρατώντας την, αγκαλιά, χιλιόμετρα ολόκληρα. Το νερό πήγαινε κι ερχόταν καθώς περπατούσαμε και από το μεγάλο στόμιο χύνονταν και μας έκανε μούσκεμα.

Ο μπαρμπα-Γάκνης μεγάλος άνθρωπος, είχε κουραστεί. Σταμάτησε να πάρει μια ανάσα, μα ο σκληροτράχηλος Γερμανός που ήταν κοντά του, τον έβρισε και τον κλώτσησε στα πόδια. Το γεροντάκι βόγγηξε και συνέχισε με πολύ κόπο να περπατά. Σε λίγο σταμάτησε και πάλι. Ο ιδρώτας έτρεχε από το μέτωπό του. Διψούσε και έσκυψε να πιεί νερό από μια λακούβα που είχε γεμίσει από τη βροχή της προηγούμενης μέρας. Ο Γερμανός πλησίασε για άλλη μια φορά και, καθώς ο γέρος ήταν σκυμμένος, τον πάτησε με την χιτλερική μπότα στο κεφάλι και τον έχωσε μες στη λάσπη. Εγώ με πόνο ψυχής παρακολουθούσα την σκηνή. Προσπάθησα να τον βοηθήσω να σηκωθεί αλλά ο Γερμανός με πέταξε πέρα. «Κουράγιο, μπαρμπα-Γάκν, θα φθάσουμε», του έλεγα. Κάποια στιγμή φθάσαμε σ' ένα αλωνάκι, ψηλά στη ράχη. Εκεί κατασκηνώσαμε.

Εμείς θεονήστικοι και κουρασμένοι, παρακολουθούσαμε τους Γερμανούς, που έτρωγαν και γελούσαν.

Χωρίς σκέπασμα και βρεγμένοι ως το κόκαλο, τρέμοντας, μας άφησαν να

κοιμηθούμε. Πού να μας πάρει ο ύπνος.

Τη φοράδα μου, ένα ζώο νοήμον την είχαν δέσει πιο πέρα. Κάποια στιγμή η φοράδα έβγαλε το καπίστρι και ήταν έτοιμη να καλπάσει προς την ελευθερία. Τότε ακούστηκε ένας πυροβολισμός και το ζώο σωριάστηκε στο έδαφος. Βόγγηξα και εγώ μαζί του. Κατάλαβα ότι πλησίαζε και το δικό μου τέλος. Έπρεπε να κάνω κάτι να γλιτώσω.

Από την απέναντι ράχη ακούστηκαν πυροβολισμοί. Τότε βρήκα την ευκαιρία, άρπαξα τον μπαρμπα-Γάκη και του είπα «Ή τώρα ή ποτέ». Αρχίσαμε να τρέχουμε όσο πιο γρήγορα μπορούσαμε. Όταν μας πήραν μυρωδιά οι Γερμανοί, άρχισαν να βάλουν με τα μυδράλια. Εμείς όμως που ξέραμε καλά την περιοχή, μπορέσαμε και το σκάσαμε.

Φθάνοντας στο χωριό, το Ελληνικό, αντικρύσαμε πυκνούς καπνούς να βγαίνουν από τα σπίτια μας. Ο μπαρμπα-Γάκης πρώτος αντίκρουσε το σπίτι του να καίγεται, γιατί ήταν στην αρχή του χωριού. Τότε άρχισε να βρίζει, με όση δύναμη του είχε απομείνει, τους Γερμανούς, που πριν από τον πόλεμο τους επαινούσε "Ευρωπαϊκός λαός κύριοι, οι Γερμανοί", έλεγε με την ψευδή φωνή του, "πολιτισμένοι".

* * *

Αφηγήθηκε ο Νικολός Μιλτιάδης που απεβίωσε το Σεπτέμβριο του 2000 σε ηλικία 74 ετών, κάτοικος Κονίτσας.

Ποτέ δεν θα ξεχάσω την κοπέλα που βρήκα λίγο έξω από τα Πλαίσια. Ήταν πεσμένη στο δρόμο, εξαντλημένη και από το στόμα της έβγαιναν αφροί. Την πλησίασα, την ρώτησα πώς την λένε, αλλά δεν είχε τη δύναμη να μιλήσει. Κατάλαβα ότι πεινούσε.

Την ζαλώθηκα στην πλάτη και τη μετέφερα στο χωριό. Εκεί την πήγα σ' ένα γνωστό μας και του ζήτησα να της βάλει λίγο κουρκούτι να φάει. Αυτός την περιποιήθηκε. Η κοπέλα δεν ξέρω τι απέγινε. Πιστεύω και ελπίζω να έζησε. Την άφησα εκεί.

Τις αφηγήσεις κατέγραψε ο εγγονός του, Βασίλης Γκιοζάρης, μαθητής της Β' τάξης Γυμνασίου Κονίτσας

Αφηγείται ο Γεώργιος Γαϊτανίδης, 83 ετών, κάτοικος Κονίτσας

Υπηρετούσα στο Α' Τάγμα του 24ου Συντάγματος' βρισκόμαστε γι' ανάπαυση στο Γρεκοχώρι Θεσπρωτίας. Το ύψωμα της Αγίας-Μαρίνας το κρατούν οι Ιταλοί. Παίρνουμε εντολή να ενεργήσουμε επίθεση, για να καταλάβουμε το ύψωμα.

Από βραδής φορτώνουμε όλα τα πολεμοφόδια σε μουλάρια κι άλογα· με το χάραμα βρισκόμαστε στους πρόποδες του υψώματος.

Ο Ταγματάρχης διατάζει να γίνει η επίθεση, όσο είναι ακόμη ξημερώματα. Στα μισά του υψώματος βρίσκουμε την εμπροσθοφυλακή των Ιταλών· και ξαφνικά μπροστά μου, ένας Ιταλός ανθυπολοχαγός, σκοτωμένος, πεσμένος ανάσκελα. Νιώθω άσχημα· είναι η πρώτη φορά που βλέπω κάποιον σκοτωμένο έτσι μπροστά μου, μέσα στο αίμα. Ο διμοιρίτης μου με πλησιάζει· προσπαθώντας να μου δώσει θάρρος μου ζητάει να του κόψω τα δάχτυλα· δεν μπορώ· εκείνος πλησιάζει, παίρνει τις φωτογραφίες από τις τσέπες του και του κόβει τα δύο μικρά δάχτυλα του αριστερού του χεριού. Προχωρούμε με γρήγορο ρυθμό. Ακολουθεί σκληρή μάχη· παίρνουμε το ύψωμα και ρίχνουμε κόκκινες φωτοβολίδες, για να ειδοποιήσουμε τα υπόλοιπα τμήματα του Συντάγματος. Με τον εθνουσιασμό της νίκης αρχίζω και ξεχνώ τα κομμένα δάχτυλα και τα άψυχαμάτια του Ιταλού ανθυπολοχαγού.

* * *

Το πρώτο δεκαήμερο του Νοέμβρη φτάσαμε στο χωριό Αλύκο της Β. Ηπείρου. Βγήκαμε σ' ένα ύψωμα με την εντολή να κάνουμε κυκλική προστασία του υψώματος και να περιμένουμε τους Ιταλούς. Φτιάξαμε γρήγορα πρόχειρα χαρακώματα και περιμέναμε. Βρισκόμουν μεσ' στο χαρακώμα που είχε μέσα νερό από τη βροχή που έριχνε συνεχώς· ήμουν γονυπετής, με τη σκαντάλη στο χέρι. Ξαφνικά, μέσα από κάτι κλαδιά δίπλα μου πετάγεται ένας Ιταλός. Δεν πρόλαβα να σκεφτώ τίποτε· πάτησα την σκαντάλη και τον είδα που έπεσε. Ήμουν τυχερός· εγώ έζησα· εκείνος σκοτώθηκε.

* * *

Στο χωριό Κρανιά, στο εσωτερικό πια της Αλβανίας, ενώ πεζοπορούσαμε, δεχτήκαμε ξαφνικά επίθεση· δεν το περιμέναμε· ξαφνιαστήκαμε· κρυφτήκαμε πίσω από κάτι βράχια. Ήμαστε σε δύσκολη θέση. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε ανοικτή αντεπίθεση.

Διατάζει τότε ο διμοιρίτης να βάλουμε με τα "τρομπλόν", όπλο που, ενώ δεν έχει ιδιαίτερη ισχύ, κάνει όμως εκκωφαντικό θόρυβο. Οι Ιταλοί δεν κατάλαβαν· νόμισαν ότι είχαμε βαριά πολυβόλα και σταμάτησαν την επίθεση.

Τις αφηγήσεις κατέγραψαν οι Λευτέρης Γαϊτανίδης και Άγγελος Γαϊτανίδης, μαθητές της Β' και Α' τάξης του Γυμνασίου Κόνιτσας

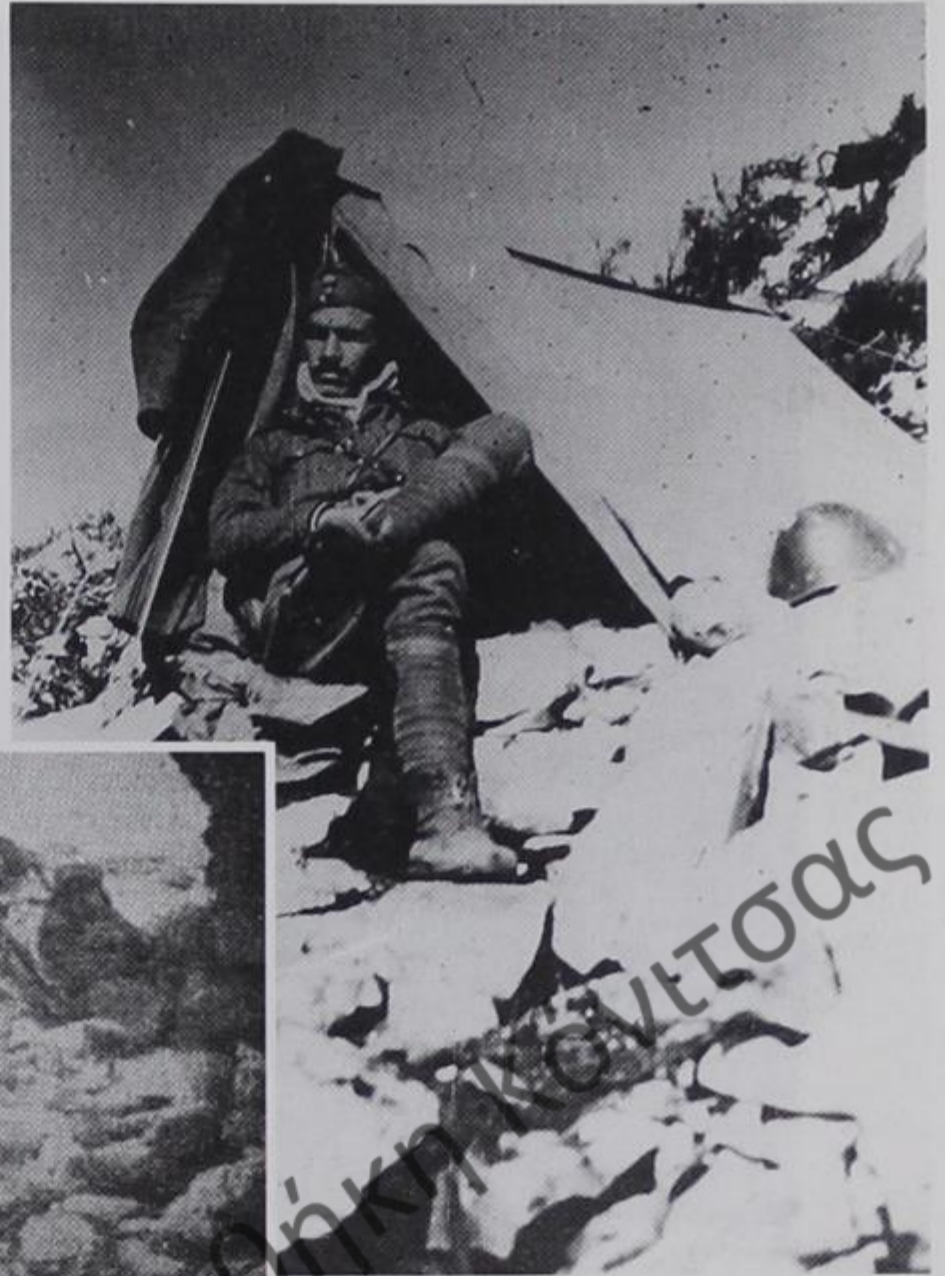

Μάλι-Σπατ Τεπελενίου (1400 μ.) – Το τσαρδί του Διμοιρίτου εφ. Ανθ/γου Κων. Αναγνωστοπούλου (ο ίδιος) τον Ιανουάριο του 1941

Το τσαρδί στο Μέτωπο Προγονατίου Νιβί-
τσας του εικονιζομένου Διμοιρίτου Πολυβό-
λων Κων. Αναγνωστόπουλου, κατά το Μήνα
Μάρτιο του 1941

Παρατηρητήριο στη γραμμή μάχης

Από το αρχείο του Φωτογραφείου Καπαίου-Τσιγκούλη, Κόνιτσα

ΚΑΠΑΚΙ 1940

1940

Από το αρχείο του Φωτογραφείου Καπαίου-Τσιγκούλη, Κόνιτσα

Αφηγείται η Αγγελική Γαϊτανίδου, ετών 76, σύζυγος του Γ. Γαϊτανίδη

Τις πρώτες μέρες του πολέμου, ο Γιώργος Παππάς, ειδοποίησε τον κόσμο ότι έπρεπε να εκκενώσουν την Κόνιτσα. Οι Ιταλοί θα οδηγούσαν τα γυναικόπαιδα ομήρους μέσα στο Αλβανικό έδαφος. Θα έπρεπε να πάρουν μαζί τους τρόφιμα, όσα μπορούσαν, και τα ζώα τους. Όσοι πρόλαβαν έφυγαν σε κοντινά χωριά της περιοχής, Πάπιγγο και Βλαχοχώρια.

Την πρώτη βραδιά, αφού κινήσαμε, ξημερώσαμε στον κάμπο της Κόνιτσας. Ήταν δύσκολα για τα γερόντια και τα μικρά παιδιά. Το άλλο πρωί ξεκινήσαμε για την Προβίτσικα, σημερινή Κρυόβρυση, κοντά στα σύνορα. Καθήσαμε στο χωριό τέσσερις με πέντε μέρες, άλλοι μέσα στην εκκλησία, άλλοι στο σχολείο κι άλλοι σε σπίτια συγγενών ή γνωστών τους. Από εκεί περάσαμε μέσα από το ποτάμι, στη σμίξη του με τα άλλα, κοντά στη Μέρτζανη, και μας οδήγησαν στο χωριό Περάτι κοντά στο Λεσκοβίκι. Εκεί μείναμε μια εβδομάδα.

Διανυκτερεύαμε στο σχολείο του χωριού. Ένα βράδυ κοντά στο σχολείο ακούστηκε φοβερός θόρυβος. Φοβηθήκαμε στην αρχή αλλά μετά αγκαλιαστήκαμε χαρούμενοι. Ήταν οι μοιτοσυκλέτες των Ιταλών που οπισθοχωρούσαν στο εσωτερικό.

Μετά από μια-δυό μέρες γυρίσαμε στα σπίτια μας στην Κόνιτσα. Στο δρόμο της επιστροφής βρήκαμε πάσης φύσεως ιατρικό, νοικοκυριού ή νοσοκομειακό από τους Ιταλούς που οπισθοχωρούσαν.

Τις αφηγήσεις έγραψαν οι μαθητές της Β' και Α' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγήθηκε ο Κώστας Βάκκας που πέθανε το Μάιο του 2000, σε ηλικία 63 ετών

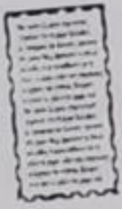
Στα μέσα του Νοεμβρίου του 1940 γινόταν τα βαφτίσια του αδελφού μου. Ξαφνικά ακούστηκαν τα αεροπλάνα πάνω από το χωριό. Ο κόσμος διαλύθηκε. Έτρεξαν όλοι στα σπίτια τους, πήραν τα όπλα κι έφυγαν για τα βουνά. Τα αεροπλάνα βομβάρδισαν το χωριό. Σκοτώθηκαν ο παπάς, ο ψάλτης, ο πατέρας μου και ο θείος μου.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Κώστας Βάκκας μαθητής της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγήθηκε η Παρασκευή Ζιώγα, ετών 59, κάτοικος Πληκατίου

Το 1940 οι Ιταλοί μπήκανε στην Ελλάδα και καταστρέψανε περιουσίες και καίγανε χωριά. Μπαίνανε στα σπίτια και πιάνανε ομήρους.

Την ημέρα που πέρασαν από το χωριό Πληκάτι, μπήκανε και στο σπίτι μας και έψαχναν.

Με τους γονείς μου ζούσε και μια κοπέλα, που την είχαν σαν παρακόρη, η οποία είχε γεννήσει πριν 40 μέρες ένα αγοράκι.

Όταν μπήκανε οι Ιταλοί στο σπίτι, είχαν προλάβει και είχαν κρυφτεί όλοι στο κατώγι του σπιτιού. Το μωρό όμως πεινούσε και άρχισε να κλαίει. Τότε ο πατέρας μου, για να μη τους προδώσει το μωρό, έβγαλε ένα σουγιά για να το σφάξει. Η μάνα μου δεν τον άφησε. Άρχισε να ταΐζει το μωρό χυλοπίτες, τρίβο-ντάς του λίγο στο στόμα, για να ξεγελάσει την πείνα του.

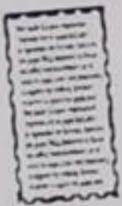
Έτσι οι Ιταλοί έφυγαν χωρίς να τους καταλάβουν.

Το μωρό αυτό μεγάλωσε, έκανε οικογένεια και ζει σήμερα στην Αθήνα.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Αντώνης Βρούκος του Στεφάνου μαθητής της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται η Μάχη Καλλιντέρη, ετών 65, κάτοικος Κόνιτσας

Όταν ήρθαν οι Ιταλοί, μπροστά έβαζαν τους Αρβανίτες. Φορούσαν ασπρόμαυρα ρούχα και μαύρα σκουφιά. Η μητέρα μου ήταν στο χωράφι και όταν είδε ένα τσούρμο Αλβανός, φοβήθηκε. Ήταν σαν στρατιώτες, οπλισμένοι, με κόκκινες σημαίες. Και μόλις είδαν την μητέρα μου στο χωράφι, έτρεξαν να τη ρωτήσουν πού υπάρχει ελληνικός στρατός. Η μαμά μου, η καημένη, φοβήθηκε και έσκυψε καταγής. Μετά πηγαίνει ένας Αλβανός κοντά της και τη χτύπησε στην πλάτη φιλικά και της λέει:

– Μην φοβάσαι. Τώρα που θα έρθει το Αταλία θα το περάσομε ζάκαρη, ζάκαρη (ζάχαρη). Αλλά θέλω να μου πεις πού είναι στρατός ελληνικός.

Και του λέει η μαμά:

– Εδώ γύρω δεν υπάρχει στρατός πουθενά.

Και πάλι ο Αλβανός:

– Σε ρωτάω, αυτά τα κοντοβούνια τι έχουν;

– Κλαριά, κουμαριές, απαντάει η μητέρα μου.

– Όχι κουμαριές, στρατό, αντάρτες έχει;

– Έχουμε να δούμε ένα μήνα στρατό.

Πάλι αυτός:

– Μην φοβάσαι.

– Δεν φοβάμαι, λέει η μάνα μου, αφού μιλάς ελληνικά. Έστειλα και την κόρη

μου στην Κόνιτσα και δεν βρήκε αλάτι, και στρατός δεν υπήρχε πουθενά. (Στην πραγματικότητα, την προηγούμενη μέρα πέρασε ο στρατός).

Πίσω από αυτούς τους Αλβανούς ήρθαν οι Ιταλοί, και ήρθαν πολεμώντας. Ήρθαν από κρυφούς δρόμους και μπήκαν ήρεμα στην Κόνιτσα. Όμως οι Αλβανοί άρχισαν το "πλιάτσικο". Δηλ. έπαιρναν τα καλύτερα πράγματα από τα σπίτια (ρουχισμό, έπιπλα κ.λπ.) και κοπάδια ζώων.

*** Προχώρησαν ως το Καλπάκι έτσι. Όταν οπισθοχώρισαν, μαζί τους πήραν ομήρους και ανάμεσα σε αυτούς ήταν η πεθερά μου και όλη η οικογένειά της. Στο δρόμο προς την Αλβανία οι μεγαλύτεροι κουβαλούσαν στις πλάτες τους τα παιδιά. Η πεθερά μου, η Αμαλία, ήταν έγκυος.

Όταν μπήκαν στην Αλβανία, τους έβαλαν σε μεγάλα φορτηγά. Και μέσα στο φορτηγό, γέννησε το έβδομό της παιδί, ένα κοριτσάκι. Ύστερα από πολλούς κόπους έφτασαν στα Τίρανα. Ο πεθερός μου και τα παιδιά του πήγαν στην "σκόδρα" δηλαδή, σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως ομήρων.

Την πεθερά μου την πήραν οι νοσοκόμες και έτρεμε ολόκληρη. Της έδωσαν κονιάκ και συνήρθε. Και μετά, την πήγαν στο νοσοκομείο στα Τίρανα και κάθισε 40 ημέρες εκεί. Την περιποιήθηκαν, της έδωσαν ρούχα για το μωρό. Όταν συνήρθε μετά από καιρό, ήθελε να βρει την οικογένειά της. Αγωνιούσε, στεναχωριόταν. Ευτυχώς βρήκε έναν που μιλούσε ελληνικά και την βοήθησε πολύ. Τα παιδιά της και ο άντρας της, έστειλαν ένα γράμμα "προς νοσοκομεία Τιράνων" και την βρήκαν εκεί, μέσω αλληλογραφίας. Μετά από λίγο καιρό ανταμώθηκαν όλοι μαζί.

Την αφήγηση κατέγραψε η Μάχη Καλλιτέρη μαθήτρια της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Την ιστορία αυτή μας τη διηγήθηκε ο πατέρας μας, Τούσιας Θωμάς, που με συγκίνηση θυμόταν τις διηγήσεις του παππού, Τούσια Μιχάλη.

Ήταν μια μέρα του 1941, σ' ένα χωριό, πολύ κοντά στην Κόνιτσα, όπου ο παππούς βοσκούσε το κοπάδι του, μαζί με άλλους δύο συγχωριανούς του. Σε μια στιγμή εμφανίζεται ο πρόεδρος του χωριού λαχανιασμένος και με εμφανή την αγωνία στο πρόσωπό του, τους είπε να τρέξουν γρήγορα να κρύψουν τα ζώα στους στάβλους, γιατί πλησίαζαν οι Γερμανοί. Έκρυψαν τα ζώα και με κίνδυνο της ζωής τους κάθονταν μέρα-νύχτα και τα φύλαγαν.

Μετά από δυο-τρεις ημέρες οι Γερμανοί περικύκλωσαν το στάβλο και αιχμαλώτισαν τα τρία παλικάρια. Τους μετέφεραν στο Μπουραζάνι. Τους ρωτούσαν και τους ξαναρωτούσαν πού κρύφτηκαν οι κάτοικοι του χωριού, τους βασάνιζαν και τους ποδοπατούσαν με τις αρβύλες τους, που είχαν καρφιά στη σόλα. Άδικα όμως τους βασάνιζαν, γιατί δεν είχαν ιδέα για το πού μπορεί να βρίσκονται.

Οι συνθήκες ήταν άθλιες, το φαγητό της ημέρας ήταν μόνο μια γαλέτα (σαν παξιμάδι). Η αιχμαλωσία τους κράτησε μια εβδομάδα. Μετά από διαπραγματεύσεις με τον πρόεδρο τους άφησαν ελεύθερους.

Μόλις γύρισαν στο χωριό, είχαν άσχημα νέα. Πολλά σπίτια από γειτονικές συνοικίες είχαν καεί. Ανάμεσα στα σπίτια ήταν και το σπίτι του παππού. Οι αναμνήσεις αυτές έμειναν αξέχαστες στον παππού μέχρι που έσβησε.

Την εργασία μας αυτή την αφιερώνουμε στη μνήμη του παππού μας, Τούσια Μιχάλη.

Την αφήγηση κατέγραψαν οι Τούσιας Μιχάλης μαθητής της Α' τάξης Ενιαίου Λυκείου, Τούσια Δήμητρα μαθήτρια της Β' τάξης Γυμνασίου, Κόνιτσας

Αφήγηση της Γιαννούλας Καπακλή 65 ετών, κατοίκου Κόνιτσας

Η γιαγιά μου Γιαννούλα Καπακλή μου εξιστορεί:

Το 1942, ήμουν έξι χρονών' τότε είδα τους Γερμανούς να έρχονται στην Τράπεζα (Βράνιστα). Όλοι οι χωριανοί φύγανε απ' το χωριό με τις περιουσίες τους: λίγα ζώα, λίγο φαγητό και μερικές κουβέρτες. Οι Γερμανοί μπήκαν στα σπίτια, πήραν ό,τι ήθελαν, έκαναν το λεγόμενο "πλιάτσικο" και στο τέλος το έκαψαν.

Ο πόλεμος ήταν σκληρός. Οβίδες έπεφταν παντού. Ο θάνατος είχε εξαπλωθεί παντού.

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, οι άνθρωποι κατέβηκαν στο χωριό και άρχισαν να φτιάχουν σιγά-σιγά τα σπίτια τους και να καλλιεργούν τα χωράφια τους. Τον Απρίλιο του 1943 το χωριό το καταλαμβάνουν οι Ιταλοί και μένουν μέσα σ' αυτό. Οι άνθρωποι ξαναρχίζουν να φεύγουν στα βουνά με τις περιουσίες τους. Πολεμούσαν μέρα-νύχτα.

Μετά από ένα μήνα η μητέρα μου σκοτώνεται το Μάιο του 1943, και μένω ορφανή με τα άλλα δύο αδέρφια. Έτσι, μόνη μου μαζί με τ' αδέρφια μου, θάβουμε τη μητέρα μας στο βουνό και επειδή δεν υπήρχε βοήθεια από πουθενά, αναγκαζόμαστε να γυρίσουμε σπίτι μας, μόνα μας πάλι, γιατί ο πατέρας μας ήταν στην Περσία.

Μόλις γυρίσαμε στο χωριό με πολύ φόβο, βάλουμε ένα πανί στην πόρτα του σπιτιού. Οι Ιταλοί μόλις μπήκαν μέσα είδαν το μαύρο πανί και χωρίς να μας πειράξουν, μας χάιδευαν, μας έδιναν χρήματα και επειδή ήμασταν μικρά, μας φώναζαν "πίκολο".

Πιο πέρα υπήρχε ένα πηγάδι που πήγαινε ο κόσμος και έπαιρνε νερό. Εκεί ήταν πεινασμένοι φαντάρτοι, που έψηναν χελώνες, βατράχια, σαύρες, φίδια και ό,τι άλλο έβρισκαν για να χορτιάσουν.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου τραυματίστηκα από μια οβίδα που έπεσε δίπλα μου. Με χτύπησε το βλέμμα στο πόδι, το οποίο υπάρχει ακόμη μέσα μου.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Καπακλής Δημήτριος μαθητής της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφήγηση του Βασιλείου Παπαδημητρίου, ετών 69, κατοίκου Δίστρατου

«Όταν κηρύχτηκε ο πόλεμος του '40, την παραμονή της 28ης Οκτωβρίου μας μάζεψε ο δάσκαλος και μας λέει: "Παιδιά, η Ιταλία μας κήρυξε πόλεμο. Και τώρα παιδιά μου, με δάκρυα στα μάτια, φεύγω και γω για τον πόλεμο". Και ξεκίνησε ο δάσκαλος το μονοπάτι για Κόνιτσα. Όλα τα παιδιά του σχολείου κατεβήκαμε μέχρι τη γέφυρα του ποταμιού να τον αποχαιρετήσουμε».

Την επόμενη μέρα ερχόταν η μεραρχία (που ονομαζόταν μεραρχία "Τζούλια"). Ερχόταν από Σαμαρίνα. Όλοι οι χωριανοί τρομάξαμε όμως, μόλις είδαμε την φάλαγγα των Ιταλών, μυρμήγκι. Οι περισσότεροι χωριανοί ανέβηκαν στα βουνά και οι γέροντες και τα μικρά παιδιά απαρώθηκαν ανά 2-3 οικογένειες σ' ένα σπίτι.

Την επόμενη ημέρα έφτασε ιππικό με πολλά άλογα, ενώ οι Ιταλοί είχαν προχωρήσει προς Βοβούσα. Υστερα όμως τους σταμάτησε ο ελληνικός στρατός στη Βοβούσα και οι Ιταλοί άρχισαν να οπισθοχωρούν. Αποκλείστηκαν στο Δίστρατο επί 8 ημέρες. Υστερα έφτασαν στην άλλη άκρη του χωριού. Οι τσολιάδες άρχισαν από το απέναντι μέρος του χωριού μας να σαλπίζουν και να φωνάζουν στους Έλληνες στρατιώτες "Προχωρείτε, προχωρείτε εμπρός". Όλος ο στρατός των Ιταλών εγκλωβίστηκε στα χωριά μας: Ελεύθερο - Παλιοσέλι - Πάδες - Αρματα και Δίστρατο».

Σκοτώθηκαν πολλοί Ιταλοί και Έλληνες μαζί (άγνωστος ο αριθμός τους).

Καθώς οι Ιταλοί υποχωρούσαν προς το χωριό Ελεύθερο, οι φαντάροι μας πιάσανε αιχμαλώτους 100 Ιταλούς. Πιάστηκαν από ομάδα 8 Ελλήνων στρατιωτών. Όταν ο Έλληνας ανθυπολοχαγός πήγε να τους παραλάβει, ο Ιταλός λοχαγός έβγαλε το πιστόλι του και σκότωσε τον Έλληνα αξιωματικό μας. Τότε, η ομάδα των Ελλήνων έστησε τα πολυβόλα και σκότωσε και τους 100 Ιταλούς».

Την αφήγηση κατέγραψε η Μήτσιου Κ. Δέσποινα μαθήτρια της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται η Μαρία Μανώλη, ετών 66, κάτοικος Λαγκάδας

1942. Λαγκάδα. Ένα φτωχό και ορεινό χωριό της επαρχίας Κόνιτσας. Η γερμανική βάρβαρη μπότα έχει ήδη εισβάλει στην Ελλάδα, προκαλώντας φοβέρες, καταστροφές, πείνα και πολλά δεινά.

Η φοβερή είδηση ότι φτάνουν και στο χωριό μας οι Γερμανοί, δεν άργησε να έρθει. Όλοι οι χωριανοί, πανικοβλημένοι, αρχίζουν να καταστρώνουν σχέδια διαφυγής. Όλοι αρχίζουν να μαζεύουν γρήγορα τον ελάχιστο ρουχισμό τους, τα λιγοστά τρόφιμα και τα κατοικίδια που αποτελούσαν τη φτωχική περιουσία τους.

Ήμουν τότε μόλις 8 χρόνων. Η μεγαλύτερη μιας πολυμελούς οικογένειας. Το γεγονός της ετοιμασίας και φυγής από το σπίτι και το χωριό μου μένει ανεξίτηλο στη μνήμη μου. Οι συζητήσεις και τα λόγια των μεγάλων έκαναν ακόμα μεγαλύτερο το φόβο και την αγωνία μου.

Η ώρα της φυγής έφτασε. Η μητέρα μου πήρε το γάιδαρο και τον φόρτωσε με τα λίγα ρούχα μας και με ένα τσουβάλι με 5-6 καρβέλια ψωμί. Μέσα σε μεγάλα κοφίνια έβαλε τις κοτούλες μας, τον κόκορα και τη γουρούνα με τα νεογέννητα γουρουνάκια της.

Έχοντας προχωρήσει αρκετά έξω απ' το χωριό, κάποιος έφερε την είδηση πως κατεβαίνουν οι Γερμανοί κι πως θα τους δούμε μπροστά μας. Έπρεπε ν' αλλάξουμε δρόμο και να κρυφτούμε. Κάποιος σοφός γέροντας είπε πως θα μας πρόδιδαν τα ζωντανά μας. Εγκαταλείπουμε λοιπόν τα ζωντανά μας.

Έπρεπε όμως να πάρουμε μαζί μας τουλάχιστον το ψωμί. Γι' αυτό με βιασύνη φορτώνουμε το γάιδαρο. Και τότε το τσουβάλι με τα καρβέλια μας, γλιστράει και κατακυλάει στη ρεματιά. Εγώ με τ' αδέρφια μου βάλουμε τα κλάματα. Η θεία μου τρέχει στη ρεματιά κι αρπάζει το τσουβάλι. Το κλάμα σταματά και συνεχίζουμε πάλι το δρόμο μας.

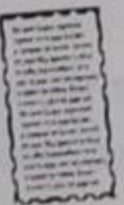
Έτσι φτάσαμε στο κρησφύγετο, όπου μείναμε αρκετό καιρό, μέχρι που μας πληροφορήσαν ότι οι Γερμανοί πέρασαν απ' το χωριό, χωρίς να κάνουν μεγάλες καταστροφές κι είχαν ήδη φύγει μακριά.

Γυρίσαμε στο χωριό πεινασμένοι και ταλαιπωρημένοι.

Την αφήγηση κατέγραψε η Μέμου Μαρία μαθήτρια της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Ευάγγελος Πηγαδάς, 68 ετών, κάτοικος Κόιτσας

28 Οκτωβρίου 1940. Ημέρα Δευτέρα και ώρα 6.00 π.μ. Οι ήσυχoi άνθρωποι της Κόνιτσας ακούνε βομβαρδισμούς. Οι Ιταλοί ήρθαν την Τετάρτη το μεσημέρι και στην Κόνιτσα. Από την Κόνιτσα περνάνε στα χωριά της: Παλαιοσέλι, Δίστρατο, Πάδες. Από εκεί η διάβαση πρέπει να γίνει μέσα από το ποτάμι. Η γέ-

φυρα γκρεμίστηκε από τους Έλληνες, για να προστατεύσουν τα Ζαγοροχώρια. Έτσι οι Ιταλοί επιστρέφουν στην Κόνιτσα.

Περνάνε 15-20 ημέρες και άρχισαν την οπισθοχώρηση. Όμως μαζί τους εκκενώνεται και η Κόνιτσα. Οι άνθρωποι καταφεύγουν στα χωριά. Άλλοι πάλι επιλέγουν να κρυφτούν στον κάμπο, άλλοι στην Αλβανία, άλλοι στο μοναστήρι του Στομίου. Ορισμένοι δε (κυρίως άντρες) μεταφέρονται στην Ιταλία.

15 Νοεμβρίου 1940. Τα ελληνικά στρατεύματα μπαίνουν στην Κόνιτσα και την ελευθερώνουν.

* * *

 Απρίλιος του 1941. Οι Γερμανοί μπαίνουν στην Ελλάδα. Το Μάιο φτάνουν στην Κόνιτσα. Καίνε χωριά στο πέρασμά τους. Ο κόσμος φεύγει. Όμως στην Κόνιτσα μια επιτροπή από 5 άτομα τους περιμένει στην είσοδο της πόλης. Τους βεβαιώνει ότι η πόλη τους και οι άνθρωποι θέλουν την ειρήνη. Οι Γερμανοί κάνουν έλεγχο στα σπίτια για αντάρτες. Όπου βρίσκουν όπλα καίνε τα σπίτια. Αφού τελείωσαν τον έλεγχο εγκαταστάθηκαν σε Κονιτσιώτικα σπίτια. Οι ιδιοκτήτες μένουν πια στριμωγμένοι σε ένα δωμάτιο του σπιτιού τους.

* * *

 Όταν οι Γερμανοί ήταν στην Κόνιτσα, κάποιοι αντάρτες κατέφυγαν στο μοναστήρι του Στομίου για να κρυφτούν. Όμως οι Γερμανοί τους ανακάλυψαν κι έστειλαν 2-3 στρατιώτες, για να τους πιάσουν. Όταν έφτασαν στο μοναστήρι, βρήκαν μόνο τα όπλα και τις σφαίρες. Οι αντάρτες είχαν διαφύγει. Οι Γερμανοί τότε έβαλαν φωτιά σε όλο το μοναστήρι, εκτός από την Εκκλησία.

Τις αφηγήσεις κατέγραψε η Στέλλα Παπαδημητρίου
μαθήτρια της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγήθηκε ο Βασίλειος Αντωνίου ο οποίος πέθανε στις 13/10/2000.

 Οι Ιταλοί στρατιώτες δεν ήθελαν αυτόν τον πόλεμο. Στις 28 Οκτωβρίου 1940, οι Ιταλοί χτύπησαν την Ελλάδα στα ελληνοαλβανικά σύνορα και προχώρησαν προς την Κόνιτσα και προς το Καλπάκι, όπου εκεί βρήκανε βέβαια αντίσταση από τον Ελληνικό στρατό.

Εν τω μεταξύ στην Κόνιτσα οι Ιταλοί στάθηκαν και έκαναν καταυλισμό για ορισμένο καιρό.

Ήμουν τότε 13 χρονών. Οι Ιταλοί ήταν φιλότιμος λαός.

Έπεσε πείνα. Στο μέρος όπου στρατοπέδευσαν οι Ιταλοί, βόσκαγαν τα λίγα ζώα που μας είχαν απομείνει.

Όταν πηγαίναμε να πάρουμε τα ζώα μας, οι Ιταλοί μας άφηναν φαγητό να φάμε και να πάρουμε στα σπίτια μας, φωνάζοντάς μας "Piccolo viene qua prentere roko majajia" δηλ. "Μικρέ έλα εδώ και πάρε λίγο φαγητό".

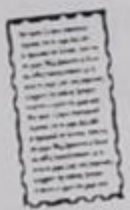
Οι Ιταλοί, που δεν ανήκαν στο φασιστικό κόμμα, δεν τον θέλανε τον πόλεμο. Στο διάστημα που ήταν στην Κόνιτσα έκαναν συχνά γλέντια με ακορντεόν και κιθάρες· τραγουδούσαν κιόλας πολύ όμορφα. Εμείς τα παιδιά πλησιάζαμε τότε και τους κάναμε χάζι. Εκείνοι τότε γέμιζαν τις φούχτες μας σταφίδες και ξερά σύκα.

Όταν όμως ήρθαν οι Γερμανοί, τα πράγματα άλλαξαν...

Την αφήγηση κατέγραψε η Αναστασία Γκατζούνη
μαθήτρια της Β' τάξης του Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Κοσμάς Ιατρού, ετών 81, κάτοικος Κόνιτσας

Γεννήθηκα το 1919 στη Μ. Ασία. Ήρθα στην Ελλάδα πρόσφυγας και μόλις τριών χρονών. Το 1939 πέθανε η μάνα μου και έμεινα μόνος και ορφανός. Στα είκοσι χρόνια μου, τότε που ξεκίνησε ο πόλεμος, βρέθηκα στην πρώτη γραμμή... Ήταν καλοκαίρι, όταν πολλά παιδιά στην ηλικία μου μας πήραν και μας πήγαν στα ελληνοαλβανικά σύνορα.

Θυμάμαι τα γερμανικά αεροπλάνα που βομβάρδιζαν τα σπίτια, τον κόσμο, που έτρεχε να κρυφτεί στα βουνά ή όπου αλλού μπορούσε να προφυλαχτεί. Παντού πείνα και δυστυχία.

Η γυναίκα μου, όπως μου είχε διηγηθεί η ίδια, ήταν τότε 15 χρονών. Ήταν πολλά αδέρφια και είχαν μεγάλη πείνα. Έφταναν με τα πόδια μέχρι τη Φλώρινα, για να πάρουν λίγο αλεύρι από καλαμπόκι. Κάνανε τρεις μέρες να πάνε. Εκείνη την εποχή δεν είχαν ούτε παπούτσια και τα πόδια τους ήταν όλο πληγές από τις κοφτερές πέτρες.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Απόστολος Ιατρού μαθητής της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Κώστας Κίτσιος, ετών 65, κάτοικος Πηγής

Ήταν μια παγωμένη νύχτα του 1940. Το χιόνι σ' ένα μικρό χωριό της Πίνδου είχε από νωρίς σκεπάσει όλη τη γύρω φύση.

Οι άνθρωποι είχαν κλειστεί από νωρίς στα φτωχικά τους από το κρύο και τον φόβο των κατακτητών.

Ο μικρός Θωμάς ζούσε με τη γιαγιά και τον παπού του.

Μάνα δεν είχε και ο πατέρας του πολεμούσε στα βουνά, για να μπορέσει η Ελλάδα να ξαναβρεί τη λευτεριά της.

Ξαφνικά, την πουχία της νύχτας την διέκοψε ένα χτύπημα στην πόρτα. Και οι τρεις πάγωσαν από το φόβο κι έμειναν ακίνητοι. Το χτύπημα ακούστηκε και πάλι και μια αδύναμη φωνή έλεγε. "Σας παρακαλώ είμαι λαβωμένος, ανοίχτε μου". Ο παπούς έτρεξε ν' ανοίξει την πόρτα κι η γιαγιά έσβησε το λύχνο, για να μην τους χτυπήσει ο εχθρός.

Με τις φροντίδες της γιαγιάς ο λαβωμένος συνήλθε και είπε ότι εχθρικό βόλι τον βρήκε στο πόδι, καθώς περνούσε μπουσουλώντας μέσα από τις γραμμές του εχθρού, για να πάει στην απέναντι όχθη του ποταμού, στο Μύλο, να δώσει μήνυμα για τις κινήσεις του εχθρού.

Ήταν όλοι πολύ λυπημένοι και δεν ήξεραν τι να κάνουν. Ξαφνικά, ο μικρός Θωμάς, σηκώθηκε, ύψωσε το κεφάλι και είπε: "Εγώ θα πάω το μήνυμα στο Μύλο"!

Την άλλη μέρα ξύπνησε πρωί, τον φόρτωσε ο παπούς λίγο σιτάρι στο γαϊδαρο, σιγούρεψε το μήνυμα μέσα στο αυτί του γαϊδάρου και ξεκίνησε για το Μύλο. Μόλις έφτασε στη γέφυρα, ένας σκοπός του είπε "ΑΛΤ", ένας άλλος είπε "ΠΙΚΟΛΟ" και κάτι άλλα, γέλασαν και οι δύο ύστερα και τον άφησαν να περάσει προς τον προορισμό του το Μύλο. Ο μικρός Θωμάς πήρε θάρρος και τάχυνε το βήμα του.

Ήταν κι αυτός ένας από τους χιλιάδες θαρραλέους ήρωες του 1940.

Την αφήγηση κατέγραψε ο Αλέξης Σπανός, μαθητής της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Πασιάς Χρήστος, ετών 69, κάτοικος Ηλιόρραχης

Κατά την οπισθοχώρηση των Ιταλών από το Καλπάκι, ήρθε στο χωριό μου, το Δερβένι, μια μεραρχία Ιταλών, για να κρατήσουν τα υψώματα.

Μας πήραν όλους από το χωριό και μας πήγαν στο Φίερι της Αλβανίας. Εκεί μας κράτησαν είκοσι μέρες και μετά για δεκαπέντε ολόκληρες μέρες στο καράβι για Πρίντεζι. Αμέσως μας μετέφεραν στην Περουτζια. Εκεί καθήσαμε τρεις μέρες και από εκεί μας μοίρασαν σε διάφορες πόλεις της Ιταλίας.

Τους άντρες τους είχαν χωριστά από δεκαπέντε χρονών και πάνω και εμάς τα μικρά παιδιά μας είχαν με τις μανάδες μας.

Την οικογένειά μου και άλλες γνωστές οικογένειες μας πήγαν σε μια πόλη που λεγόταν Νοτσέρα Ούμπρα. Εκεί μας κράτησαν ως την 25η Μαρτίου του '41.

Μετά, την 26η Μαρτίου μας μάζεψαν όλους τους ομήρους που ήταν στην Ιταλία, για να μας στείλουν στην Ελλάδα.

Αρχικά μας πήγαν στο Βελιγράδι, για να γίνει η ανταλλαγή με τους Ιταλούς στρατιώτες, έπειτα στην Αθήνα.

Μετά τον Απρίλιο του '41, κήρυξαν οι Γερμανοί τον πόλεμο στην Ελλάδα

και ανέλαβαν να μας στείλουν στην περιοχή μας. Αρχικά μας πήγαν ως το Αγρίνιο και μετά οι Ιταλοί ως το Δερβέني.

Τον Ιούλιο του '43 ήρθαν Γερμανοί και έκαψαν το χωριό. Φύγαμε όλοι οι χωριανοί για τα δάση και αργότερα για το Μοναστήρι της Μόλιστας. Αργότερα φτιάξαμε καλύβες στο χωριό μας, το Δερβέني.

Ο πόλεμος τελείωσε στα τέλη του '44.

Την αφήγηση κατέγραψε η Λυδία Πασιά μαθήτρια της Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται η Μαρία Κολιού, ετών 68, κάτοικος Κόνιτσας

– Γιαγιά, θυμάσαι κάτι από τον πόλεμο του 1940 να μου πεις;

– Ναι, παιδί μου. Θα σου πω για τον πατέρα μου που πολέμησε τότε. Άκου λοιπόν. Η κήρυξη του πολέμου τον βρήκε επιστρατευμένο σε ένα φυλάκιο στα σύνορα Ελλάδας-Αλβανίας. Το πρώτο κανόνι του ύπουλου και άνανδρου εχθρού έπεσε πριν ακόμα ξημερώσει η μέρα Δευτέρα 1940 και σε απόσταση όχι πάνω από 50 μέτρα από τον καταυλισμό τους. Την ίδια ώρα στην Αθήνα ο Ιταλός πρεσβευτής κόμης Γκράτσι, ημέρα Δευτέρα και ώρα 3 το πρωί έδινε εκείνο τον ατομικό φάκελο που περιείχε το αναίσχυντο τελεσίγραφο στον τότε Κυβερνήτη της Ελλάδας. Το τελεσίγραφο αυτό, ούτε λίγο ούτε πολύ απαιτούσε από την Κυβέρνηση να μείνει ελεύθερος, ο φασιστικός ιταλικός στρατός να καταλάβει την Ελλάδα, αλλιώς, έγραφε στο τέλος, τα όπλα και οι μηχανοκίνητες φάλαγγες θα έχουν το λόγο. Όχι! είπε η Κυβέρνηση. Όχι είπε ο στρατός και σύσσωμος ο Ελληνικός λαός. Τα πρώτα βλήματα που ρίξαν τα κανόνια των κοκκορόφτερων του Μουσολίνι, πέσανε κοντά τους, πριν ξημερώσει η Δευτέρα.

Άναψαν τα βουνά, οι πλαγιές και τα φαράγγια. Έτσι άρχισε ο πόλεμος... Οι σειρήνες στην Αθήνα ακούστηκαν στις 6 το πρωί.

– Θα σου διαβάσω τώρα, παιδί μου, ένα γράμμα που έγραψε από το αλβανικό μέτωπο και το είχε στείλει στην μεγάλη σου γιαγιά, τη μάνα μου. Αξίζει τον κόπο να το ακούσεις.

«Ενημερώματα Δευτέρας, 28 Οκτώβρη 1940.

Μόλο που η μέρα διαδέχθηκε τη νύχτα, όμως δεν μπορούσες να διακρίνεις πέρα από πέντε μέτρα. Αντάρα πηχτή σκέπαζε τη γύρω φύση. Τα πρώτα βλήματα πυροβολικού, του ύπουλου και άνανδρου εχθρού πέφτανε αραιά αραιά σε μικρή απόσταση από μας. Ταμπουρωμένοι στα μουσκεμένα χαρακώματα, περιμέναμε με κάποια απειρία, αλλά έτοιμοι να δεχθούμε την επίθεση του εχθρού. Για μια στιγμή ακούμε να απαντάει το ένδοξό μας πυροβολικό με το πρώτο του βροντερό ΟΧΙ. «ΟΧΙ, Ιταλοί δεν περνάτε, όσοι κι αν είστε», ακούγεται γεμάτη ενθουσιασμό η φωνή του διμοιρίτη μας. Ένας αγγελιοφόρος, παιδί μικρόσωμο, δίνει ένα χαρτάκι στο διμοιρίτη και με γρήγορα βήματα, παίρνει τον ίδιο δρόμο.

Σε λίγα λεπτά η διμοιρία ήταν έτοιμη. Ένας σύνδεσμος οδηγεί τη διμοιρία μας από μικρό και απότομο μονοπάτι πάνω στο βουνό. Πού πηγαίνουμε; Μιλιά κανείς. Ο εχθρός ακούει. Το πρωί μας βρήκε μέσα σε χαράκωμα. Μπροστά μας υψωνόταν μια κορφή βουνού. Είναι 40ή πυραμίδα. Απόγευμα. Ξάφνου, ένα εχθρικό βλήμα πυροβολικού έσκαγε πάνω στον αντικρινό βράχο και μας ανάγκασε να ταμπουρωθούμε. Το ένα διαδέχθηκαν δύο, τρία και σε λίγο πέντε-πέντε μαζεμένα πέφτανε τριγύρω μας. Μέσα στο χαράκωμά μας δεν έπεσε κανένα. Η νύχτα πέρασε ήσυχη. Σκεπασμένοι με τα αντίσκονα πότε λαγοκοιμόμασταν και πότε καπνίζαμε κανένα τσιγάρο, ώσπου νά'ρθει το ξημέρωμα.

Τις πρωινές ώρες η τύχη μ' έταξε στο παρατηρητήριο, που βρίσκονταν σε μικρή απόσταση από το χαράκωμα, πάνω σ' ένα υψωματάκι σχεδόν ακάλυπτο. Η μέρα ήταν καθάρια και ήσυχη. Η μεγάλη ψυχία όμως κάποια μπόρα μαρτυρούσε. Και να από το βάθος της κοιλάδας διακρίνω ανθρώπινες σκιές να κινούνται με κατεύθυνση προς την πυραμίδα. Αναφέρω αμέσως στο διμοιρίτη. Σε 5' λεπτά οι τρεις ομάδες μας άφησαν τα χαρακώματα και πλησίασαν στην πυραμίδα, έτοιμες να δεχθούμε τον εχθρό. Την ίδια στιγμή βλέπω ολόκληρο τάγμα Ιταλών, κινείται, με σκοπό την κατάληψη της 40ής πυραμίδας. Το τάγμα των Ιταλών προχωρεί σε διμοιρίες. Μια αριστερά της πυραμίδας, μια δεξιά και μια στη μέση. Οι υπόλοιποι παραμένουν στο βάθος της κοιλάδας. Με το σχηματισμό αυτό φτάνουν στη μέση της πυραμίδας και απέχουν απ' αυτήν 300 μέτρα περίπου. Βαδίζουν αργά και με προφύλαξη. Η μεσαία διμοιρία τους φτάνει τώρα στα 20 μέτρα. Μια βροντερή φωνή ακούστηκε: "πυρ" και τα ντουφέκια μας έριξαν πρώτα και σκόρπισαν τον θάνατο και τον πανικό στον δόλιο εχθρό. Αέρα!.. τους φάγαμε παιδιά!.. βούηξε η πυραμίδα όλη. Με ουρλιαχτά και φωνές οι Ιταλοί, ακάπνιστα πετούν τα αστραφτερά τους όπλα και ρεζιλεμένοι φεύγουν. Δέκα οι νεκροί, επτά τραυματισμένοι, δώδεκα αιχμάλωτοι και πολεμικό υλικό ολόκληρου λόχου είναι τ' αποτελέσματα της πρώτης μάχης του ελληνικού στρατού...».

– Έτσι παιδί μου, πολέμησαν οι Έλληνες τότε. Με θάρρος και γενναιότητα, για να μπορούμε εμείς να ζούμε ελεύθεροι.

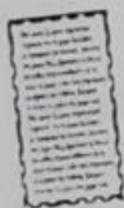
– Σ' ευχαριστώ γιαγιά γι' αυτά που μου είπες και σου υπόσχομαι ότι θα τα φυλάξω κι εγώ στη μνήμη μου και στην καρδιά μου.

Την αφήγηση κατέγραψε η Μαρία Κολιού μαθήτρια της Α' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Ντάμας Ιωάννης, ετών 71, κάτοικος Κάτω Κόνιτσας

Στις 28 Οκτωβρίου του 1940, μετά το αποφασιστικό και ηρωικό ΟΧΙ στον Μουσολίνι οι Ιταλοί μας κήρυξαν τον πόλεμο, ώρα 5.00 το πρωί. Τότε ο ελληνικός στρατός με το σύνθημα "ΑΕΡΑ" πήρε όπλα και οχυρώθηκε στο Καλπάκι και στην οροσειρά της Πίνδου.

Οι Ιταλοί διέσχισαν την Αλβανία και έφτασαν στα σύνορα. Μάλιστα είχαν φέρει και κιθάρες νομίζοντας ότι πολύ εύκολα θα καταλάβουν τα Ιωάννινα και την Αθήνα, πράγμα που δεν έγινε.

Και έτσι μετά από πόλεμο μιας εβδομάδας, οι Ιταλοί αναγκάστηκαν να γυρίσουν στην Αλβανία και συγκεκριμένα στο Τεπελίσι. Τότε ο Ελληνικός στρατός ήταν έτοιμος να ρίξει τους Ιταλούς στη θάλασσα.

Βλέποντας οι Γερμανοί ότι οι σύμμαχοί τους οι Ιταλοί δεν μπορούσαν να κυριεύσουν την Ελλάδα αποφάσισαν να επέμβουν στον πόλεμο. Ο στρατός μας τότε οπισθοχώρησε και, επειδή δεν μπορούσε να κρατήσει δύο μέτωπα, παρέδωσε τα όπλα.

Μερικοί από τους Έλληνες κατέφυγαν στη Μέση Ανατολή όπου τους κυνηγούσαν οι Γερμανοί και οι Ιταλοί.

Τότε σηκώθηκαν αντάρτες και έγινε ο Ανταρτοπόλεμος και οι Έλληνες νίκησαν.

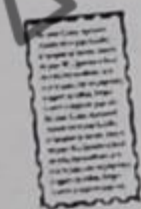
Τέλος τον ΟΚΤΩΒΡΙΟ του 1944 έφυγαν οι Ιταλοί και οι Γερμανοί κι έτσι πάλι η Ελλάδα ήταν Ελεύθερη.

«Η μεγαλοσύνη στα έθνη δεν μετριέται με το στρέμμα, με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με αίμα».

Την αφήγηση κατέγραψε ο Ντάμας Ιωάννης μαθητής της Α' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφήγηση της Βασιλικής Βάκκα, 73 ετών, κατοίκου Παρακαλάμου

Στις 28 του Οκτώβρη, την τραγική εκείνη ημέρα, γινόταν ένας γάμος στο χωριό Παρακάλαμος, που απέχει μόνο 10 χιλιόμετρα από το Καλπάκι. Ήταν λαμπρή ημέρα, όλο το χωριό είχε πάει στο γάμο. Το παιδί που παντρευόταν ήταν αστυνομικός και γνώριζε πολλούς φαντάρους από το Καλπάκι. Είχαν πάει πολλοί στο γάμο, χωρίς άδεια και χωρίς να ξέρει τίποτα ο Λοχίας.

Ξαφνικά άρχισε να βαραίει ο συναγερμός. Όλοι πανικοβληθήκαμε και αρχίσαμε να φεύγουμε από το χωριό. Ο γαμπρός πέταξε στην άκρη τα γαμπριάτικα και έβαλε στρατιωτικά ρούχα. Έφυγαν όλοι. Δεν έμεινε ούτε ψυχή.

Στο χωριό είχαμε καλαμπόκι να φάμε, δεν πεινάσαμε, αλλά στα άλλα χωριά πούλαγαν τα ρούχα τους για μια οκά καλαμπόκι.

Καθώς προχωρούσαν τότε οι άνθρωποι να πάνε κάπου, έβλεπαν τα αερο-

πλάνα να πετάνε τις βόμβες τους από ψηλά. Οι Ιταλοί ήταν πολύ σκληροί με τους Έλληνες αιχμαλώτους. Τους βασάνιζαν και πολλές φορές τους σκότωναν.

Την αφήγηση κατέγραψε η Πολυξένη Βάκκα μαθήτρια της Α' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγούνται οι Σωτήρης Ευαγγέλου, ετών 78, κάτοικος Κόνιτσας και η Αναστασία Καρακατσάνη, ετών 98, κάτοικος Αετόπετρας.

Από τις 26 Οκτωβρίου οι Ιταλοί πετούσαν φωτοβολίδες, για να φοβήσουν τους Ηπειρώτες. 28 Οκτωβρίου ξημερώματα ακούστηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί. Όλοι οι Κονιτσιώτες προσπάθησαν να φύγουν, άλλοι προς τα βουνά, άλλοι προς την χαράδρα κι άλλοι προς το Πάπιγγο. Στην Κόνιτσα έμεινε μόνο ο στρατός.

Η πρώτη αντίσταση του Ελληνικού στρατού έγινε στο Μπουραζάνι. Δυστυχώς οι Έλληνες δεν μπόρεσαν ν' αντισταθούν κι έτσι οι Ιταλοί κατέλαβαν την περιοχή. Μέρα Δευτέρα οι Ιταλοί κατέλαβαν το χωριό Ελεύθερο και έπιασαν 500 περίπου αιχμαλώτους.

* * *

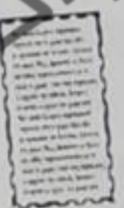

Τη μέρα που οι Ιταλοί μπαίνουν στο χωριό Αετόπετρα, γινόταν ένας γάμος. Ορισμένοι κάτοικοι αντιστάθηκαν. Έτσι το μυστήριο ολοκληρώθηκε. Μόλις τελείωσε ο γάμος οι Ιταλοί πιάσανε τους νιόπαντρους αιχμαλώτους.

Τις αφηγήσεις κατέγραψαν οι Σταύρος Κωστούλας και Αντρέας Κωστούλας μαθητές της Α' και Β' τάξης Γυμνασίου Κόνιτσας

Αφηγείται ο Ιωάννης Ζουμπέκης, ετών 70

Στις 28 Οκτώβρη του 1940 στις 6.00 το πρωί ακούσαμε κανονιές από την πλευρά που είναι το Λεσκοβίκι. Σε λίγες μέρες οι Ιταλοί πάτησαν τα βουνά μας.

Από το χωριό Άρματα πέρασαν 3.000 Ιταλοί της μεραρχίας "Τζούλια". Στο εξωκκλήσι του χωριού έγινε μάχη με τους Ιταλούς. Σκοτώθηκε ο υπίλαρχος Γρηγόρης Καραθανάσης από τη Λαμία και άλλα 20 παλικάρια.

Την αφήγηση κατέγραψαν οι Άγγελος Σωτηριάδης και Χρήστος Τζεβανίδης.

Στοιχεία από το αρχείο της πρώην Δ/ντριας του Γυμνασίου Κόνιτσας φιλόλογου κ. Αγγελικής Καλύβα

Καταγραφή αρχειακού υλικού από το Λύκειο Κόνιτσας:

1. ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 1914-15 ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 1957-58.
2. Β.Π.Σ. ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 1914-15 ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 1963-64
3. ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟ ΑΠΟ 1946-47 ΜΕΧΡΙ 1964-65
4. ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟ 28/6/1947-1/11/1955

Σύντομη ιστορική αναδρομή στη σύσταση και το χαρακτηρισμό του σχολείου

1. Από το 1914 μέχρι το 1929-30 χαρακτηρίζεται ως "Ελληνικόν Σχολείον".
2. Από το 1929-30 μέχρι το 1937-38 χαρακτηρίζεται ως "Ημιγυμνάσιον εν Κονίτση".
3. Από το 1937-38 μέχρι 1940, χαρακτηρίζεται ως "Αστικόν Σχολείον εν Κονίτση".
4. Από το 1940-41, χαρακτηρίζεται ως "Τριτάξιον Αστικόν Σχολείον εν Κονίτση".
5. Το 1941-42, υπάρχει κενό. Φαίνεται ότι δεν λειτουργεί με την κανονική του μορφή λόγω του πολέμου.
Ερευνούμε διάφορες πληροφορίες για παράδοση μαθημάτων στο ναό του Αγίου Νικολάου και αλλού.
6. Από το 1942-43 χαρακτηρίζεται ως "Τετρατάξιον Αστικόν Σχολείον εν Κονίτση".
7. Από το 1943-44 μέχρι το 1945-46, υπάρχει κενό.
7. Στο 29 Μαΐου 1946 ιδρύεται με αναγκαστικό νόμο 941/1946 αρ. ΦΕΚ 47/14-2-1946, το Γυμνάσιο Κόνιτσας.
8. Από το 1950-51 μέχρι το 1957-58, χαρακτηρίζεται ως "Οκτατάξιον Γυμνάσιον Εν Κονίτση" και λειτουργεί κανονικά, με βαθμιαία αύξηση του αριθμού των εγγεγραμμένων μαθητών, αφού ένας μεγάλος αριθμός μαθητών λόγω του εμφυλίου πολέμου εγκαταλείπει τα χωριά της περιοχής και φιλοξενείται στην Κόνιτσα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ (ΑΠΟ ΤΟ 1914-15 ΕΩΣ ΤΟ 1957-58)

<u>Χρονολογία</u>	<u>Ενεγράφησαν</u>
• 1914-15	52
• 1915-16	57 (κορίτσια 11 - ορφανοί 7)
• 1916-17	52 (κορίτσια 15 - ορφανοί 5)
• 1917-18	36 (κορίτσια 12 - ορφανοί 2)
• 1934-35	21 (κορίτσια 13)
• 1937-38	34 (κορίτσια 7)
• 1940-41	5 (κορίτσια 1)
• 1942-43	14 (κορίτσια 5)
• 1945-46	(εξετάστηκαν ως κατ' ιδίαν διδαχθέντες, διότι το Γυμνάσιο ιδρύθηκε την 29ην Απριλίου 1946)
• 1946-47	98

Ο αριθμός διαρκώς μειώνεται ιδιαίτερα λόγω και των εμπολέμων καταστάσεων (Ελληνοϊταλικός πόλεμος) και διότι το σχολείο υπολειτουργεί.

Το 1934-35, λειτουργεί με δύο τάξεις. Το ίδιο και το σχολ. Έτος 1937-38.

Το 1940-41 (ελληνοϊταλικός πόλεμος), ενώ είναι τριτάξιο το σχολείο, λειτουργεί με μια τάξη και μόνο με 5 παιδιά!

Ο αριθμός αυξήθηκε με την ίδρυση κανονικού εξατάξιου Γυμνασίου το 1946-7.

De profundis...

Ήμουν μαθήτριά στη Δ' τάξη του εξαταξίου τότε Α' Γυμνασίου Αρρένων Μυτιλήνης. Φοιτούσα σε Γυμνάσιο Αρρένων γιατί πρακτικά τμήματα δεν υπήρχαν στα δύο Γυμνάσια Θηλέων που λειτουργούσαν. Καθηγητή στο μάθημα της Ιστορίας είχαμε τον άξιο φιλόλογο Ιγνάτιο Παπάζογλου και έφεδρο αξιωματικό στη διάρκεια του πολέμου του '40.

Ήταν παραμονές της 28ης Οκτωβρίου. Κείνη τη μέρα το μάθημα δεν κύλησε όπως τις άλλες. Σήμερα παιδιά, είπε, θα σας διαβάσω την ανοιχτή επιστολή προς τον Αδόλφο Χίτλερ του Γεωργίου Βλάχου, που δημοσιεύτηκε το Σάββατο 8 Μαρτίου του 1941.

Έβγαλε από ένα ντοσιέ ένα κιτρινισμένο απόκομμα εφημερίδας κι άρχισε να διαβάζει. Η επιστολή, θυμάμαι, ήταν μακροσκελής, αλλά τόσο ενδιαφέρουσα που, αν και στην αίθουσα ήμασταν εξήντα περίπου μαθητές, επικρατούσε σχεδόν νεκρική σιγή.

Κείνο που χαραχτηκε ανεξίτηλα στη μνήμη μου είναι το τελευταίο απόσπασμα της επιστολής, το οποίο ο δάσκαλος μας διάβασε με βουρκωμένα μάτια:

«Και σεις; Σεις –λέγουν πάντοτε– θα επιχειρήσετε να εισβάλλετε εις την Ελλάδα. Και ημείς, Λαός αφελής ακόμη, δεν το πιστεύομεν. Δεν πιστεύομεν ότι στρατός με ιστορίαν και παράδοσιν θα θελήση να κηλιδωθή δια μιας πράξεως παναθλίας. Δεν πιστεύομεν ότι ένα κράτος πάνοπλον, ογδοήκοντα πέντε εκατομμυρίων ανθρώπων, μαχόμενον δια να δημιουργήση εις τον Κόσμον "νέαν τάξιν πραγμάτων" –τάξιν φανταζόμεθα αρετής– θα ζητήση να πλευροκοπήση ένα Έθνος μικρόν που αγωνίζεται υπέρ της ελευθερίας του, μαχόμενον προς μίαν Αυτοκρατορίαν σαράντα πέντε εκατομμυρίων.

Διότι τι θα κάμη ο στρατός αυτός, Εξοχώτατε, αν, αντί πεζικού, πυροβολικού και μεραρχιών, στείλη η Ελλάς φύλακας εις τα σύνορά της είκοσι χιλιάδας τραυματιών, χωρίς πόδια, χωρίς χέρια, με τα αίματα και τους επιδέσμους δια να τον υποδεχθούν;... Αυτούς τους στρατιώτας φύλακας θα υπάρξη Στρατός δια να τους κτυπήση;

Αλλ' όχι, δεν πρόκειται να γίνει αυτό. Ο ολίγος ή πολύς Στρατός των Ελλήνων, που είναι ελεύθερος, όπως στάθη εις την Ήπειρον, θα σταθή, αν κληθή, εις την Θράκην. Και τι να κάμη;.. Θα πολεμήση. Και εκεί. Και θα αγωνισθή.

Και εκεί. Και θ' αποθάνη. Και εκεί. Και θ' αναμείνη την εκ Βερολίνου επιστροφήν του δρομέως, ο οποίος ήλθε προ πέντε ετών και έλαβεν από την Ολυμπίαν το φώς, δια να μεταβάλη εις δαυλόν την λαμπάδα και φέρη την πυρκαϊάν εις τον μικρόν την έκτασιν, αλλά μέγιστον αυτόν τόπον ο οποίος, αφού έμαθε τον κόσμον όλον να ζη, πρέπει τώρα να τον μάθη και να αποθνήσκη».

Η ανάγνωση του κειμένου είχε τελειώσει. Μεσολάβησε μια μικρή χρονικά σιγή. Ο δάσκαλος ανέκτησε την ψυχραιμία του και συνέχισε.

Εκείνη την 25η Μαρτίου δόθηκαν πολλές άδειες σε φαντάρους για να επισκεφτούν τα σπίτια τους και τους δικούς τους. Οι περισσότεροι δεν γύρισαν

εκεί, ποτέ ξανά. Έπесαν ηρωικά μαχόμενοι εναντίον των πάνοπλων γερμανικών στρατευμάτων που εισέβαλαν λίγες μέρες μετά στη χώρα μας.

Ο δάσκαλος πατέρας μου, υπηρετούσε τη θητεία του, όταν κηρύχτηκε ο πόλεμος. Κείνο που έχω ακούσει από τα χείλη του είναι ότι, έξι μήνες πριν, η κυβέρνηση συμβούλευε τους πολίτες να πάψουν να καλλιεργούν καλλωπιστικά φυτά στις γλάστρες και να φυτέψουν πατάτες και ότι μεταφέρθηκαν στο μέτωπο 10 μέρες πριν την κήρυξη του πολέμου.

Η υποχώρηση τον βρήκε στο Πόγραδετς. Πεζός επέστρεψε στη Θεσ/νίκη. Θυμάμαι ότι μιλούσε πάντα μ' ευγνωμοσύνη για τις Μετσοβίτισσες που είχαν στήσει καζάνια έξω από το Μέτσοβο και μοίραζαν φασολάδα στους εξασθλιωμένους από την κούραση, την πείνα και την πίκρα τής ήττας φαντάρους.

Για την περίοδο του πολέμου δεν μας μίλησε ποτέ. Λες και είχε διαγράψει τα πάντα από τη μνήμη του. Κάποτε, κάποτε διηγείτο περιστατικά από την κατοχή κι ελάχιστες φορές αναφέρθηκε στον εμφύλιο. Ήταν προφανές ήθελε να ξεχάσει.

Ήταν ένας απλός και σεμνός άνθρωπος, πράος και προσηνής ευσυνείδητος και φιλόπονος, όπως άλλωστε οι περισσότεροι της γενιάς του της ηρωικής, λεβέντικης γενιάς του '40.

Εκείνης της γενιάς που ανοικοδόμησε τα ερείπια της φασιστικής και ναζιστικής λαίλαπας, που μας μόρφωσε κι εξασφάλισε σχεδόν για όλους εργασία, που κατάφερε την εθνική συμφιλίωση μετά τον αδελφοκτόνο εμφύλιο.

Είναι η γενιά που μας παρέδωσε μια Ελλάδα, Ελεύθερη, Δημοκρατική και Ευημερούσα.

Τιμή και δόξα στους άνδρες και τις γυναίκες της γενιάς του '40 που με τη χάρη του Θεού έχουμε κοντά μας.

Αιωνία η μνήμη, ελαφρύ το χώμα που σκεπάζει όσους ο καλός Θεός κάλεσε κοντά του.

Ειρήνη Κ. Τρουμπούνη
Μαθηματικός
Δ/ντρια του Γυμνασίου Κόνιτσας

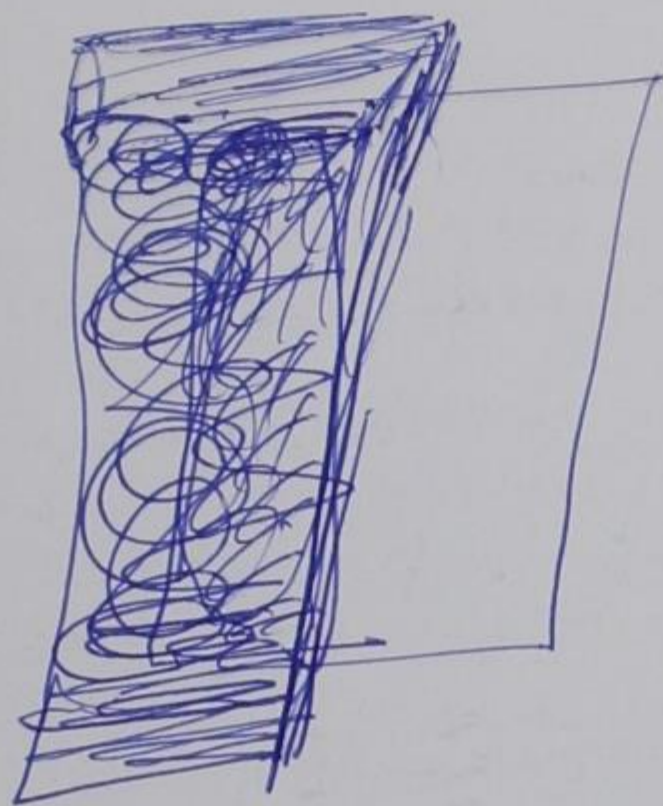
Ευχαριστίες

Ο Σύλλογος Διδασκόντων του Γυμνασίου Κόνιτσας η Δ/ντρια κ. Ειρήνη Τρουμπούνη και οι μαθητές που εργάστηκαν ευχαριστούμε:

- Το Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δρυινοπόλεως Πωγωνιανής και Κόνιτσας κ. Ανδρέα που μας έκανε την εξαιρετική τιμή να προλογήσει την εργασία αυτή.
- Τους αφηγητές των περιστατικών που δημοσιεύουμε.
- Το Δήμαρχο Κόνιτσας κ. Χατζηεφραιμίδα και το Δημοτικό Συμβούλιο που ανέλαβε τα έξοδα της παρούσας έκδοσης.
- Την VIII Μεραρχία που μας παραχώρησε φωτογραφικό υλικό του αρχείου της.
- Το φωτογραφείο Καπαίου-Τσιγκούλη στην Κόνιτσα για τις φωτογραφίες που μας παραχώρησε.
- Τη Δ/ντρια του Λυκείου Κόνιτσας κα Μιχαηλίδου που συνεργάστηκε μαζί μας.
- Τη φιλόλογο κα Αγγελική Καλύβα πρώην Δ/ντρια του Γυμνασίου Κόνιτσας που μας παραχώρησε στοιχεία από το προσωπικό της αρχείο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

